

Περὶ τῶν Προδρόμων Θεοδώρου καὶ Ἰλαρίωνος.

Καὶ ἅπαξ ἂν τις διέλθῃ τὰ παρὰ Legrand Bibliothèque Grecque Vulgaire Τόμ. Α'. σελ. 38 κέξ. ἐκδοσθέντα καὶ Θεοδώρῳ τῷ Προδρόμῳ ἢ Πτωχοπροδρόμῳ ἀπονεμόμενα ποιήματα, μανθάνει ὅτι ἐν μὲν τοῖς δυσὶ πρώτοις περιγράφεται ἡ ἀθλιότης οἰκογενειακοῦ βίου πέννητός τινος, ἐν δὲ τοῖς δυσὶν ἀκολούθοις (Γ' καὶ Δ') τὰ δεινὰ μοναχοῦ ἐν μονῇ διαιτωμένου, καὶ ἐν τοῖς δυσὶ τελευταίοις (Ε' καὶ ΣΤ') αἱ στερήσεις λογίου ἐν τῇ πόλει ζῶντος. Ἀπορεῖται ἄρα, καὶ τοῦτο πάνυ δικαίως, ἂν τὰ περιγραφόμενα δεινὰ ταῦτα ὑπέστη εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος ἢ μή, καὶ δὴ ἂν πάντα τὰ ποιήματα ταῦτα ἀποδίδωνται ὁρθῶς ἐνὶ συγγραφῇ. Ἀπορίαν τοιαύτην εὐρίσκω ἐκπεφρασμένην ἤδη ἐν Πατρολογίᾳς Migne Τόμ. 133 σελ. 1014, ἔνθα γενομένου λόγου περὶ τούτου καὶ παρατεθέντων τῶν στίχων Γ' 12 κέξ., ἔνθα ὁ γράφων λέγει ὅτι εἶναι ἀγράμματος καὶ νέος ῥακενδύτης (ἴδε κατωτέρω σελ. 102, 104, 108), προστίθεται «*ni quis hunc diversum esse a superiore autumaverit*». Ὁμοίως δὲ κλίνει καὶ ὁ Ἰησουΐτης Lazeri αὐτ. 1197—8 νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι διάφορος τοῦ γνωστοῦ Θεοδώρου Προδρόμου εἶναι ὁ γράψας τὸ Γ' τῶν ποιηματίων τούτων καὶ ὀνομαζόμενος Ἰλαρίων. Καθ' ἃ δὲ βλέπει τις καὶ παρὰ Krumbacher Byzantinische Litteraturgeschichte σελ. 763 στ. 3 κάτωθεν καὶ ὁ Iken καὶ ὁ Petersen ὑπεστήριξαν, ὅτι δύο διάφορα πρόσωπα εἶναι ὁ Πτωχοπρόδρομος καὶ ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος καὶ ὅτι τὴν γνώμην ταύτην ὑπεστήριξε καὶ ὁ C. Neumann, ἀντεῖπε δὲ ὁ Keil.

Ἐπειδὴ δ' ὁμως, καθ' ἃ ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. Krumbacher λεγομένων αὐτόθι συνάγεται, ἡ διαφορὰ αὕτη μᾶλλον ὑπετοπιάσθη ἢ ἀπεδείχθη, διὸ καὶ βάσιμοι ἀμφιβολίαι εἰσέτι ἐπιτρέπονται (ὁ κ. Krumbacher γράφει ὅτι «ἀνάγκη ἐν τῷ παρόντι ν' ἀρκεσθῶμεν τῇ μνείᾳ ὅτι ὑπάρχει ἀμφιβολία»), ἐνόμισα καλὸν νὰ διαλάβω περὶ τοῦ πράγματος καὶ ὁρμώμενος κυρίως ἐκ

τῶν παρὰ Legrand ἔνθα ἀνωτέρω κειμένων δημωδῶν ποιηματίωνθ' ἀπειραθῶ ν' ἀποδείξω ὅτι ἀδύνατον νὰ ὑποτεθῇ ὅτι εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ποιητὴς ἐποίησε πάντα τὰ ποιημάτια ταῦτα, ἀλλὰ κατ' ἀνάγκην δύο, ὧν ὁ μὲν ὠνομάζετο Θεόδωρος Πρόδρομος ἢ καὶ Πτωχοπρόδρομος, ὁ δὲ Ἰλαρίων Πρόδρομος ἢ καὶ Πτωχοπρόδρομος.

Α'.

Ἱστορικαὶ ἀποδείξεις τῆς διαφορᾶς αὐτῶν.

1) Παρατηρῶ ὅτι ὁ ποιητὴς τῶν δύο πρώτων ποιηματίων ἀποτείνεται μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην Κομνηνόν, ἄρξαντα ἀπὸ τοῦ 1118—1143, φαίνεται δ' ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ ὅτι εἶναι ἑγγαμος, ἔχων τέσσαρα τέκνα, καὶ πρεσβύτης· ὁ δὲ ποιητὴς τῶν δύο ἀκολουθῶν ἀποτείνεται μὲν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Κομνηνόν, υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἰωάννου, βασιλεύσαντα ἀπὸ 1143—1180, λέγει δὲ ἑαυτὸν μοναχὸν καὶ νέον. Οὕτω λ. χ. γράφει ὁ ποιητὴς τοῦ Α' ἐν στίχῳ 10—11 προσφέρω σοι, βασιλεῦ στίχους τινάς:

«συνεσταλμένους, παίζοντας, ἀλλ' οὐκ ἀναισχυντῶντας,
παίζουσι γὰρ καὶ γέροντες, ἀλλὰ σωφρονεστέως».

Καὶ στ. 48

«ἔχεις με χρόνους δώδεκα ψυχροὺς κ' ἀσβολωμένους».

Καὶ στ. 35 κέξ.

«Εἰ δὲ πολλάκις δόξει τὴν (τὴν γυναῖκά του) καὶ φθάσει ὁ καρ-
κατῆς της,
καὶ ὀρίσει τὰ ψυχάρια της καὶ τὴν πρωτοβαβάν της
καὶ πιάσουν καὶ ταυρίσουν με καὶ σύρουν με εἰς τὴν μέσσην
καὶ δώσουν με τὰ τρίκωλα καὶ τὰ χαρακτικά μου,
τίς ἔλθῃ κ(αί) ἐκδικήσῃ με κ' ἐκβάλῃ με ἀπ' ἐκείνης»;

Καὶ στ. 161—3

«ὥς εἶσαι γέρων καὶ κοντὸς καὶ ὡσὰν ἀδυνατίζεις,
ἴσως ν' ἀπλώσῃ ἐπάνω σου καὶ νὰ σὲ σύρῃ ἐμπρὸς της,
καὶ ἂν τύχῃ καὶ ἀποδείρῃ σε νὰ σε ξεσφονδύλίσῃ» κτλ.

Ὅτι ταῦτα δὲν δύναται περὶ ἑαυτοῦ νὰ εἴπῃ καὶ νὰ φοβηθῇ ἐκ τῆς γυναικὸς ἄλλος ἢ γέρων ἤδη, τοῦτο φαίνεται μοι προφανές. Ὁμοίως τὰ ἐξῆς στ. 175—7

«πανάχραντέ μου, κράτει τὴν, ἐμπόδιζε, Χριστέ μου,
μὴ παίξῃ κοντογύρισμα καὶ πάρῃ τὸ ραβδὶν μου
καὶ δώσῃ καὶ ποιήσῃ με στραβὸν παρὰ διαβόλου».

Καὶ στ. 193—7

«ἐντρέπου, κύρι, νὰ σωθῇς, ἐντρέπου καὶ ὀλίγον·
οὐκ εἶσαι χωρικούτσικον, οὐδὲ μικρὸν νηννίτσιν·
κατάλειψον τὴν δύναμιν, τὴν περισσὴν ἀνδρείαν,
καὶ φρόνει καλοκαίριν ἔν, τίμα τοὺς κρείττονάς σου,
καὶ μὴ παλληκαρεύεσαι, μηδὲ λαζοφαρδεύης».

Ἐν δὲ τῷ Γ' στίχῳ 20—21 ἀναγινώσκεται:

«καὶ γὰρ ἀγράμματος εἰμί καὶ νέος ῥακενδύτης
καὶ μοναχὸς τῶν εὐτελῶν τῶν ἀποκαθισμένων...»

Καὶ στ. 111—3

«ἄπελθε, φτειάσε τὸ θερμόν, δὸς νίμμαν τοῖς πατράσιν,
σπούδασε, φτάσε σήμερον, γοργὸν νὰ πὰς ἔς τὸν μύλον,
καὶ διάβα κ' εἰς τὸ πέραμαν γοργὸν ὡς ἐξιφτέριν...»

Καὶ στ. 116—7

«ὑπαγε, λοῦσε σήμερα τὸν μέγαν οἰκονόμον,
λοῦσε καὶ τὸν ἡγούμενον, παράστα καὶ τοὺς δύο».

Ὅτι τοιαύτας διαταγὰς οὐδεὶς δύναται νὰ δώσῃ ἄλλῳ ἢ νεωτέρῳ,
οὐδαμῶς δὲ γέροντι, νομίζω προφανές. Οὐχ ἦττον νέον ἐλέγχουσι καὶ τὰ
ἐξῆς στ. 96—7

«οὐκ εἶσαι σεβαστοῦ παιδὶν οὐδὲ κουροπαλάτου,
σαλγαμαριοῦ παιδὶν εἶσαι χαβιαροκατελύτου».

Καὶ στ. 184—8

«Πολλάκις μὲ παρέτρυνεν ὁ λογισμὸς νὰ γέρθω,
νὰ μβῶ ἔς τὴν μέσσην καὶ νὰ βγῶ, νὰ δώσω καὶ νὰ πάρω,
μὴ νὰ τσακώσω πίνακαν κανέναν εἰς τὰς χεῖρας
καὶ πιάσω καὶ συντρίψω τον καὶ σφίξω τοὺς ὀδόντας
καὶ σύντζεφλον λαφύξω τον, καθάπερ ἄρνα λέων».

Καὶ στ. 207—212

«Χριστέ μου, νὰ τὴν ἔπιασα σὰν ἦτον φουσκωμένη,
καὶ κάθισα ἔς τὸ πλάγιν της, ν' ἀρξάμην ῥουκανίζειν,
νὰ χρίστην τὸ μουστάκιν μου, νὰ ἰκράτησεν λιγδίτσαν,
νὰ ἱγκώθην ἡ κοιλία μου, ν' ἀπλώθην ἡ ψυχὴ μου!
καὶ τότε νὰ ἴδες, δέσποτα, πηδῆματα νεωτέρου
καὶ καλογέρου ταπεινοῦ γυρίσματα καὶ κτύπους».

Καὶ στ. 477

«καλογερίτσιν ταπεινὸν ὑπάρχεις ἐκ τοῦ Μίλλιν

ψειριάρικον, κοντριάρικον, γυμνόν, ἀπωλεσμένον,
γαδούριν παλαιόπληγον, ὀρνίθιν κορυντζάριν».

Καὶ Ε' 142—4

«ἐκβαλε τὰ παππαδικὰ καὶ γένου προχεράρις
σοὶ δὲ συμβούλῃ χρώμενος, δέσποτα, τί μοι λέγεις;
νὰ ἐκβάλω τὰ παππαδικὰ, νὰ γένω προχεράρις»;

Ὅτι δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκβάλῃ τὰ ἱερατικά ἐνδύματα καὶ νὰ
γίνῃ ὑπηρέτης οἰκοδόμων, ἂν ὄντως ἦτο ἄνθρωπος ἡλικιωμένος, φαίνεται
πρόδηλον· εἰς τὸ αὐτὸ δ' ἄγει συμπέρασμα καὶ τὸ ἐν ΣΤ' στ. 270 λε-
γόμενον ὅτι

«εἰς τοῦ πατρός μου τὸ κελλὶν ἀκρόπαστον ἀπάκιν
σύμπλευρον ἐμαγέρευσαν...».

Καὶ στ. 294.

«πρότερον τὸ κατοῦδιν μας στήσας εἰς τὸ τραπέζιν».

Ὡστε ἔζη ἔτι ὁ πατήρ καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ διετηρεῖτο.

2) Ἐκ τῶν ὀνειδισμῶν, οὓς οἱ ἐν τῇ μονῇ ἀπευθύνουσι πρὸς τὸν Ἰλα-
ρίωνα, γίνεται δῆλον ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ὁ γνωστὸς λό-
γιος Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος εἰσῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοθέου μετ-
ονομασθεὶς Ἰλαρίων· πρβλ. Γ' στ. 63—4

«ἐκεῖνος ἐν γραμματικὸς, τεχνίτης χερονόμος,
καὶ σὺ οὐδὲ τὸν ἀλφάβητον ἠξεύρεις συλλαβίσαι».

Πᾶσα ἄλλη κατηγορία ἡδύνατο ὑπὸ τῶν ἐν τῇ μονῇ ἀδελφῶν νὰ
ἐκτοξευθῇ κατὰ τοῦ Θεοδώρου μετονομασθέντος Ἰλαρίωνος, αὕτη δ' ὅμως
οὐδέποτε, ἀφοῦ πλὴν ἄλλων καὶ θεολογικὰ συγγράμματα εἶχε συντάξει
καὶ καθ' ἃ φαίνεται καὶ ἐξήγησιν εἰς τὰ τῶν παλαιότερων ἐκκλησιαστικῶν
μελωδῶν ᾄσματα (ἴδε κατωτέρω). Ἄν λοιπόν, ὡς λέγεται, ὁ Θεόδωρος κα-
ταλιπὼν γυναῖκα καὶ παῖδας εἰσῆρχετο εἰς μονὴν ὡς μοναχὸς Ἰλαρίων
περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ, οὐδέποτε οὐδεὶς, ἥκιστα δὲ πάντων οἱ ἀμα-
θεῖς ἐν τῇ μονῇ καλόγηροι, θὰ ἡδύναντο νὰ ἀποκαλῶσιν αὐτὸν ἀναλ-
φάβητον.

Ἄλλ', ἂν μὴ σφάλλωμαι, οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐπόμενα ἡδύ-
ναντο νὰ ἐκτοξευθῶσιν ὑπὸ τῶν μοναχῶν κατὰ τοῦ Ἰλαρίωνος, ἂν οὗτος
ἦτο ὁ αὐτὸς τῷ Θεοδώρῳ· ἦτοι Γ' στ. 72—75

«ἐκεῖνος ἐδικόνησεν εἰς τὴν μονὴν πολλάκις
καὶ σὺ ἔβοσκες τὰ πρόβατα κ' ἐδίωκες τὰς κουροῦνες,
ἐκεῖνος πάντα ἐσέβαινε σειστός εἰς τὸ παλάτιν,
καὶ σὺ ἐκαθέζου κ' ἔβλεπες πῶς τρέχουν αἱ καροῦχαι».

Καὶ στ. 80—81

«αὐτὸς ψηφίζει πέρπυρα καὶ γράφει καὶ στρογγύλα,
σύ δὲ ψηφίζεις φάβαρα καὶ γράφεις κονιδᾶτα».

Διότι ὅσον ἀναιδεῖς καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν οἱ ὀνειδίζοντες πάντοτε δὲν ἠδύναντο νὰ λέγωσι πρὸς ἄνθρωπον λόγιον καὶ πρεσβύτην ὅτι ἔβροσκε πρόβατα πρὸ τῆς εἰς τὴν μονὴν εἰσόδου αὐτοῦ, ὅτι ἔγραφεν ἄθλια κλπ. κλπ. Καὶ σημειωτέον ὅτι ὁ Ἰλαρίων ἀναγράφων τὰ ὀνειδή ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν παραπονεῖται ὅτι εἶναι ψευδῆ, ἀλλ' ὅτι ἀπλῶς ἀποτείνονται πρὸς αὐτόν.

3) Ἀλλ' οὐ μόνον οἱ ἐν τῇ μονῇ ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν ἀγράμματον καὶ αὐτὸς οὗτος ὀνομάζει ἑαυτὸν οὕτως. πρβλ. Γ'. 8 κέξ.

«Καὶ θαύμασον τοῦ μύρμηκος τὴν τηλικαύτην τόλμαν,
πῶς ὅλως οὗτος γέγονε τῆς ὅλης μυιοπίας
καὶ τρέχειν ἴσως ὥρμησεν τοῖς ἰσχυροῖς θηρίοις,
ἀκολουθῶν τοῖς ἔχνεσιν ἀφόβως τῶν λεόντων,
τὴν τῶν ὀνύχων δύναμιν ποσῶς μὴ κεκτημένος.
Ἐμὲ δὲ σκόπει μύρμηκα, δέσποτα στεφηφόρε,
κατὰ τῶν λόγων τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἀκτημοσύνην,
λέοντας δὲ τοὺς ῥήτορας μετὰ τῶν φιλοσόφων,
οἵτινες ὥσιν δυνατοὶ τοῦ γράφειν καὶ στιχίζειν
καὶ συγγραφᾶς νικητικὰς ἡρωϊκὰς συμπλέκειν·
ὅμως ἐκεῖνοι γράφουσι σοφῶς καὶ κατὰ λόγον
ὥσπερ σοφοὶ καὶ ῥήτορες· ἐγὼ δ' οὐχ οὕτως γράφω,
καὶ γὰρ ἀγράμματος εἰμὶ καὶ νέος ῥακενδύτης».

Ἐπειδὴ δ', ὅπως κατωτέρω θὰ δειχθῇ, ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος ἦν γνωστὸς τοῖς ἐν τοῖς βασιλείοις πολὺ πρότερον ἐπὶ Ἰωάννου ὡς λόγιος καὶ πολυγράφος, δῆλον ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ λέγῃ ταῦτα περὶ ἑαυτοῦ· ἀνάγκη ἄρα νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ταῦτα δὲν ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, ἀλλ' ὑπ' ἄλλου τινός.

4) Ἐν τῷ ΣΤ' ποιήματι στ. 36—9 ἀναγινώσκονται κύριά τινα ὀνόματα δι' ὧν δύναται νὰ ὀρισθῇ ὁ χρόνος, μεθ' ὃν τοῦτο ἐποιήθη· πρβλ.

«Ὡς πρὸ μικροῦ πεπόνθασι Δαντόνης καὶ Μελίας
καὶ Νουραδίνος σὺν αὐτοῖς ἐξ ἄκρας τῆς ἀνοίας,
ὥσπερ ἐκεῖνος Νεεμάν ὁ πρὶν ἀποστατήσας».

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ Μανουὴλ πρῶτον κατὰ τὴν εἰς Ἀντιόχειαν ἐκστρατείαν αὐτοῦ, ἦτοι κατὰ τὸ 1155, ἦλθεν εἰς σχέσιν πρὸς τὸν Νουραδὶν καὶ

ἐταπείνωσεν αὐτόν· πρβλ. Κιννάμου Δ'. 17 καὶ 18 «Νουραδὶν τε τοῦ Βερροιαίου σατράπου κτλ.» Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐν τῷ ποιήματι γίνεται λόγος περὶ Μελίου καὶ Νεεμάν, τότε δὲ ἡγεμῶν τῶν Ἀρμενίων ἦν ὁ Τερύζης, δὲν δύναται ὁ ποιητὴς νὰ νοῇ τὴν θριαμβευτικὴν ἐκείνην τοῦ Μανουὴλ εἰς Ἀντιόχειαν εἴσοδον καὶ τὴν κατὰ τὸ 1155 ταπείνωσιν τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀσίας, περὶ ὧν ὁ Κιννάμος ἐνθα ἀνωτέρω διαλαμβάνει λέγων: «Ὅτε δὴ καὶ θαῦμα κατεῖχε τοὺς ὅσοι τηνικάδε ἐτύγχανον πρέσβεις ἐνταῦθα παρατυχόντες τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐθνῶν, Χωρασμίων τε καὶ Σουσίων καὶ Ἐκβατάνων, Μηδικῆς τε τῆς ἀπάσης καὶ Βαβυλωνος, ὧν δὴ τὸν ἄρχοντα κλείζουσι σουλτάν, Νουραδὶν τε τοῦ Βερροιαίου σατράπου, καὶ Ἰαγούπασαν τοῦ Περσῶν φυλάρχου καὶ Ἀβασγῶν καὶ Ἰβήρων, ἔτι δὲ Παλαιστινίων καὶ Ἀρμενίων τῶν ἐπέκεινα Ἰσαύρων». Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τούτοις γίνεται μνεία περὶ Νεεμάν, ἐξ ὧσων δὲ διηγεῖται Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἐν βιβλίῳ Ε' 4 περὶ τούτου «Κατὰ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔαρ κτλ.», συνάγεται ὅτι μετὰ τὸν οὐγγρικὸν πόλεμον ἦλθεν ὁ Μανουὴλ ἐπὶ τὸν Νεεμάν καὶ ἐταπείνωσεν αὐτόν, δῆλον ἄρα ὅτι τὸ ποίημα ἐποίηθη μετὰ τὸ 1165· καὶ ἀληθῶς τῷ 1167 μαρτυρεῖται ὑπὸ Τυρίου ὅτι ἐγένετο ἡ ὑποταγὴ τοῦ Νεεμάν· πρβλ. Du Cange Famil. Byz. 286. Ὁ πρότερον ὑπὸ τοῦ Μανουὴλ νικηθεὶς Σέρβος ἡγεμῶν, καθ' ὃ διηγεῖται Νικήτας ὁ Χωνιάτης ἐν βιβλίῳ Β' 7, ἐλέγετο Βακχίνος (ἦν ἄρα διάφορος τοῦ Νεεμάν), διὰ τοῦτο ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ νοήσωμεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἔχει ὑπ' ὄψιν τὴν συναφθεῖσαν πρὸς τοὺς Σαρακηνούς εἰρήνην τῷ 1168 καὶ τὴν ἐπ' Αἴγυπτον μικρῷ πρότερον ἐκστρατείαν· πρβλ. Νικήτα Ε' 7 «Οἱ δὲ Σαρακενοὶ τὴν ἐς αὐτοὺς ὁδὸν τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἐδειξαν, ἀποδειλιάσαντες καὶ τὸν ἔπειτα πλοῦν ἀποτρέποντες πρέσβεις ἐς βασιλέα ἔστειλον καὶ δῶρα τὰ παρ' αὐτοῦ τιμώμενα ἔπεμψαν καὶ τὴν εἰρήνην ἐκράτυναν».

Κατὰ ταῦτα τὸ ποίημα τοῦτο συνετάχθη μετὰ τὴν ὑποταγὴν τοῦ Νεεμάν καὶ μετὰ τὴν ἐκστρατείαν ἐπ' Αἴγυπτον καὶ μετὰ τὴν κατόπιν τῆς ἐκστρατείας γενομένην εἰρήνην, ἥτοι μετὰ τὸ 1168, ἴσως τὸ αὐτὸ ἢ τὸ ἐπόμενον ἔτος· διὸ λέγεται περὶ μὲν τοῦ Νεεμάν ὅτι πρὶν ἀπεσπάρτησε καὶ ἐτιμωρήθη, περὶ δὲ τοῦ Νουραδὶν καὶ Μελίου ὅτι πρὸ μικροῦ ἐταπεινώθησαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Θεόδωρος ἤδη τῷ 1118 ἦτοι πρὸ 50 ὅλων ἐτῶν φαίνεται συντάξας τὴν ἑαυτοῦ «Μονωδίαν εἰς Πορφυρογέννητον καὶ Σεβαστοκράτορα κύριν Ἀνδρόνικον Κομνηνόν», διότι κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐφρονεύθη ὁ Ἀνδρόνικος οὗτος μαχόμενος πρὸς τοὺς Τούρκους, ὅτε ὁ Πρόδρομος θὰ ἦτο τούλάχιστον 20-ετής, δῆλον ὅτι τῷ 1168 θὰ εἶχεν ὑπερβῇ τὸ 70-ον ἔτος τῆς ἡλικίας, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο, νομίζω, νὰ λέγῃ ὅτι εἰς τοῦ πατρός του τὸ κελλίον ἐμαγείρευον ἀπάκιν κτλ., οὐδὲ νὰ

ζητῇ συμβουλήν, ἂν πρέπη νά γίνη προχεράρις, ἄνθρωπος ὑπερεβδομηκοντούτης!

5) Ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ μὲν γέρων Θεόδωρος Πρόδρομος ἦν φαλακρός· πρβλ. Α' 154

«νά ποίσω τὴν κουδούπαν σου αὐτὴν τὴν μαδισμένην».

(γρ. κουρούπαν σου, ὅπως ἐν Χίῳ ἔτι καὶ νῦν ὀνομάζουσι τὴν φαλάκραν καὶ κουρούπην τὸν φαλακρόν, ἀπὸ τῆς ὁμοιότητος πρὸς τὸ οὕτως ὀνομαζόμενον ἄγγετον). Ὁ δὲ νέος Ἰλαρίων εἶχε κόμην, διὸ καὶ κλαίει ὅτι, ἐπειδὴ δὲν ἐλούετο συχνά, αὕτη κατέπεσε· πρβλ. Γ' 616

«καὶ τὰ μαλλίτσια μου ἔπεσαν ἀπὸ τὴν ἀλουτσίαν».

Καὶ στ. 147

«ζητῶ σαποῦνιν νά λουστῶ κτλ.

Δὲν ἠδύνατο δὲ προδήλως ὁ ἐπὶ Ἰωάννου φαλακρός νά ἔχῃ κόμην ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τούτου Μανουήλ.

6) Ὁ ποιητὴς τοῦ Α' καλεῖ ἑαυτὸν Πρόδρομον· πρβλ. στίχ. 158 καὶ 274

«Διὰ τὴν ψυχὴν σου, Πρόδρομε, καθίζου σιγηρὸς σου».

Ὡνομάζετο δὲ Θεόδωρος Πρόδρομος, ὅπως ἐκ τοῦ ἀντιγράφου μανθάνομεν· ὁ δὲ τοῦ Γ' καὶ Δ' ὀνομάζει ἑαυτὸν Ἰλαρίωνα· πρβλ. Γ' 631—2.

«Ἄρτι δὲ πρόσσχες καὶ εἰς ἐμὲν στενούμενον, πεινῶντα, τὸν Ἰλαρίωνα, τὸν σὸν δοῦλον οἰκτρὸν καὶ πένην».

Ἐπειδὴ δὲ ὁ νέος μοναχὸς Ἰλαρίων δὲν ἠδύνατο ἔπειτα νά νυμφευθῇ, νά ἔχῃ γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ νά ὀνομάζῃται Θεόδωρος, διότι ταῦτα, ὡς γνωστόν, δὲν ἐπιτρέπονται ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν κανόνων, οὐδὲ ὁ νέος ἐπὶ τοῦ Μανουήλ νά εἶναι γέρων ἐπὶ τοῦ Ἰωάννου, διότι ταῦτα ἀπαγορεύονται ὑπὸ τῶν νόμων τῆς φύσεως (εἶδομεν, ὅτι πρὸ τοῦ νέου μοναχοῦ Ἰλαρίωνος ἐμφανίζεται ὁ γέρων Θεόδωρος ἀποτεινόμενος πρὸς Ἰωάννην τὸν αὐτοκράτορα), διὰ ταῦτα ἀνάγκη δυοῖν θᾶτερον νά ὁμολογήσωμεν, ἥ ὅτι ὁ γέρων Θεόδωρος μετεβλήθη εἰς νέον μοναχὸν Ἰλαρίωνα, μεταβαλὼν πλὴν τοῦ ὀνόματος καὶ τὴν κόμην καὶ τὴν ἡλικίαν, ἥ, ἂν ταῦτα μὴ φαίνωνται δυνατά, ὅτι πρόκειται περὶ δύο διαφόρων προσώπων, ἥτοι Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἢ Πτωχοπροδρόμου πρεσβύτου ἐγγάμου κτλ. καὶ Ἰλαρίωνος νέου μοναχοῦ ἐν τῇ μονῇ τοῦ Φιλοθέου.

7) Ὁ Θεόδωρος γράφει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, ὅτι ἡ ἐπωνυμία Πρόδρομος ἢ Πτωχοπρόδρομος δὲν πρέπει νά παραπλανήσῃ αὐτόν,

ὥστε νὰ πιστεύσῃ ὅτι κατὰ τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον ὁμώνυμον Πρόδρομον τὸν Βαπτιστὴν οὗτος ἀσμένως ἐσθίει ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον· ὅλως τοῦναντίον ἀξιοὶ νὰ ἔχῃ τροφὴν ἐκλεκτὴν καὶ πολλήν· πρβλ. Β'. 101 κέξ.

«Μὴ σὲ πλανᾷ, πανσέβαστε, τὸ Πτωχοπροδρομαῖον,
καὶ προσδοκᾷς νὰ τρέφωμαι βοτάνας ὀρειτρόφους·
ἀκρίδας οὐ σιτεύομαι, οὐδ' ἀγαπῶ βοτάνας,
ἀλλὰ μονόκυθρον παχὺν καὶ παστομαγειρίαν,
νὰ ἔχῃ θρύμματα πολλὰ νὰ ἦναι φουσκωμένα,
καὶ λιπαρὸν προβατικὸν ἀπὸ τὸ μεσονέφριν».

Καὶ Α' 264

«Καὶ μόλις εἶδον πίνακα ζωμὸν ἔχοντα πλεῖστον
καὶ ὀλίγον ἀπὸ τὸ παστὸν καὶ θρύμματα μεγάλα
καὶ δράξας εἰς τὰς χεῖράς μου ἠΰφρανε ἡ καρδιά μου,
ζωμὸν ἰδὼν τὸν περισσὸν καὶ τὰ χονδρὰ κομμάτια».

Ὁ δὲ Ἰλαρίων εἶναι πολὺ ὀλιγαρχέστερος· πρβλ. Γ' 633 κέξ.

«οὐ γὰρ ὑπέρογκα ζητῶ, δέσποτα στέφηφόρε,
νὰ λάβω σὺν τὴν ζήτησιν εὐθύς καὶ ἀτιμίαν·
ψωμὶν ζητῶ τῷ κράτει σου καλὸν κομματοπούλλιν,
εἰς ἣν ἡ βασιλεία σου μονὴν μὲ παραπέμψεις».

Ἐν Ε' 17

«ἐπιθυμῶ καὶ τὸ ψωμὶν καὶ τοῦ ψωμιοῦ τὴν μάνναν».

Ἡ ΣΤ' 83

«ἐπιθυμῶ καὶ τὸ ψωμὶν καὶ κύταλον καὶ ψίχαν».

8) Ὁ Θεόδωρος ἐμφανιζόμενος πρὸ τοῦ βασιλέως ὡς γνωστὸς αὐτῷ λέγει ὅτι οἱ στίχοι αὐτοῦ εἶναι ἀστείοι, εἰ καὶ γράφονται ἐν μεγάλῃ δυστυχίᾳ· πρβλ. Α'. 9

«εἰ μὴ τινὰς πολιτικοὺς ἀμέτρους πάλιν στίχους
συνεσταλμένους, παίζοντας, ἀλλ' οὐκ ἀναισχυντῶντας,
παίζουσι γὰρ καὶ γέροντες ἀλλὰ σωφρονεστέρας.
Μὴ οὖν ἀποχωρίσῃς τοὺς, μὴδ' ἀποπέμψῃς, μᾶλλον
ὥς κοδιμέντα δέξου τοὺς, ποσῶς ἂν οὐ μυρίζουν,
καὶ φιλευσπλάγχχως ἄκουσον, ἅπερ ὁ τάλας γράφω.
Κἂν φαίνωμαι γάρ, δέσποτα, γελῶν ὁμοῦ καὶ παίζων,
ἀλλ' ἔχω πόνον ἄπειρον καὶ θλίψιν βαρυτάτην,
καὶ χαλεπὸν ἄρρώστημα καὶ πάθος, ἀλλὰ πάθος!».

Καὶ Β' 11 κέξ.

«Ἐκεῖνα γράφω καὶ λαλῶ ὅσα κινοῦν πρὸς οἶκτον,
ὅσα κινοῦν πρὸς ἔλεον καὶ πρὸς φιλανθρωπίαν...

.....
Ἐγὼ δὲ παρεξέκλινα μικρὸν ἐκ τῆς εὐθείας,
καὶ αἰεὶ μετ' ὀδυρμῶν πολλῶν καὶ κωκυτῶν καὶ θρήνων
ῥημάτων γράφω χαρμονήν, γραμμάτων τερποσύνην,
καὶ οὐ ποιῶ τ' ἀπὸ χαρᾶς, οὐδ' ἐξ ἀπλοψυχίας,
ἀλλὰ μὰ τὴν ἐνοῦσάν μοι πολλήν στενοχωρίαν».

Ὁ δὲ Ἰλαρίων οὐδαμοῦ λέγει ὅτι γράφει ἀστεῖα, οὐδαμοῦ ὅτι εἶναι
γνωστὸς τοῖς κρατοῦσιν, ὁμιλεῖ δὲ περὶ τόλμης, ἣν λαμβάνει νὰ ἐμφα-
νισθῇ πρὸ τοῦ βασιλέως· πρβλ. Γ'. 1 κέξ.

«Τολμήσας ἀναφέρω σοι τῷ κραταιῷ δεσπότῃ
.....
καὶ θαύμασον τοῦ μύρμηκος τὴν τηλικαύτην τόλμαν,
πῶς ὅλως οὗτος γέγονε τῆς ὅλης μυιοπίας
καὶ τρέχειν ἴσως ὥρμησεν τοῖς ἰσχυροῖς θηρίοις,
ἀκολουθῶν τοῖς ἔχνεσιν ἀφόβως τῶν λεόντων,
τὴν τῶν ὀνύχων δύναμιν ποσῶς μὴ κεκτημένος.
Ἐμὲ δὲ σκόπει μύρμηκα, δέσποτα στεφηφόρε,
κατὰ τῶν λόγων τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν ἀκτημοσύνην,
λέοντας δὲ τοὺς ῥήτορας μετὰ τῶν φιλοσόφων,
οἵτινες ὥσιν δυνατοὶ τοῦ γράφειν καὶ στιχίζειν,
καὶ συγγραφᾶς νικητικᾶς ἡρωϊκᾶς συμπλέκειν·
ὅμως ἐκεῖνοι γράφουσι σοφῶς καὶ κατὰ λόγον,
ὥσπερ σοφοὶ καὶ ῥήτορες· ἐγὼ δ' οὐχ οὕτω γράφω,
καὶ γὰρ ἀγράμματος εἰμὶ καὶ νέος ῥακενδύτης
καὶ μοναχὸς τῶν εὐτελῶν τῶν ἀποκαθισμένων
καὶ τὴν ἰσχὺν ἐπίσης τε μύρμηκος κεκτημένων,
ἀλλ' οὖν λιπῶς, μοναχικῶς, ἀπλῶς, εὐκολωτάτως».

Καὶ ΣΤ' 1 κέξ.

«Μόλις τολμήσας, βασιλεῦ, δέσποτα στεφηφόρε,
.....
ὑπὸ τὴν σκέπην σῶν χρυσῶν προσέρχομαι πτερύγων,
καθικετεύων, ἐξαιτῶν, παρακαλῶν ὁ τάλας
τάς ἀκοάς προσθεῖναι μοι σῆς ἀνακρατορίας».

9) Ὁ Θεόδωρος κολακεύει μετὰ τινος μέτρου, τὸν ἀντίον δ' Ἰλαρίων πᾶν ὄριον κολακείας ὑπερβάλλει, καὶ αὐτόχρημα βλάσφημος ἐν τῇ κολακείᾳ γίνεται. πρβλ. Γ'. 373 κέξ.

«ὄντως τυγχάνεις, Μανουήλ, θεὸς ἐπίγειός τε,
Ἐμμανουήλ παμβασιλεῦ παρὰ σαρανταπέντε
καὶ γὰρ ἡ κλησις ἄνωθεν ἐδόθη φερωνύμως».

Καὶ στ. 546—9

«Τὸν Μανουήλ τὸν Κομνηνόν, τὸν τῆς πορφύρας γόνον,
τὸν πύργον τῆς ἀνατολῆς, τῆς δύσεως τὸ δόρυ,
τῶν ὀρφανῶν καὶ τῶν χηρῶν πατέρα καὶ προστάτην».

Καὶ 620 κέξ.

«Ἀλλ' ὦ πορφύρας βλάστημα, παντάναξ τροπαιοῦχε,
καὶ τεῖχος ἀπρόσμάχητον τῆσδε τῆς Βυζαντίδος».

Καὶ στ. 626.

«Ἀφ' οὗτου γὰρ ἐκέρδησας ταύτην (τὴν βασιλείαν) θεοῦ βου-
λήσει,
οὐκ ἔστησας τὰς χεῖράς σου ποσῶς εἰς τὸ διδόναι
καὶ μοναχοὺς καὶ κοσμικοὺς καὶ γέροντας καὶ νέους,
καὶ πάντες ἐπαγάλλονται σκιρτῶντες εὐφημοῦντες,
τῶν σῶν ἐπαπολαύοντες μεγάλων δωρημάτων».

Καὶ ΣΤ' 10 κέξ.

«τὸν (λιμένα) τῆς χριστομιμήτου σου μεγάλης βασιλείας
σύ γὰρ λιμὴν ἀκύμαντος τῶν σοὶ προσπεφευγόντων...

.....

σύ γὰρ ἐλέους ἡ πηγὴ καὶ τῶν χαρίτων χάρις,
καὶ πέλαγος χρηστότητος καὶ τῆς φιλανθρωπίας·
σύ κράτος τῶν ῥηγίναρχων, τῶν τοπαρχῶν αὐτάναξ·

ἐπὶ δὲ τῷ τετράνακτι, τῷ τετραγουστομόρφῳ

Ῥώμης τῆς νέας τῆς χρυσεῆς, τῆς Κωνσταντίνου Ῥώμης,
τῷ γένει τῷ τοῦ κράτους σου καὶ μὴν καὶ τῆς πορφύρας,
μερῶν τεσσάρων τῶν τῆς γῆς καὶ κράτος κηρυχθήσῃ.

Αὐτὸ γὰρ τὸ τετραύγουστον ἐκ τῆς προσηγορίας

σταυροῦ τὴν τετραμέρειαν πάντως παρασημαίνει·

ὥς γοῦν ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ τετραμερὲς τυγχάνει,

οὕτω καὶ σὺ τετραμερῇ κατακρατήσας κόσμον....

.....

Καὶ στ. 31

καὶ νεύσης μόνον κατ' αὐτῶν μόνῳ τῷ νεύματί σου,
ὥσεί καπνὸς πορεύσονται πόρρῳ τοῦ σοῦ προσώπου
πτοούμενοι τὴν σύγκαυσιν, μονάρχα μονοκράτορ,
τῇ λάμψει τοῦ προσώπου σου μήπως κατακαῶσι
καθὼς περ τήκεται κηρὸς ἀπὸ πυρὸς προσώπου...

.....

Καὶ στ. 49

ἐν σοὶ γὰρ ἐγκατοίκησεν ἡ τοῦ Θεοῦ προνοία
ἡ Σολομῶντος ἄρρητος θεόσοφος σοφία».

Πρβλ. ἐπὶ στ. 267

«Ἀλλὰ κρατάρχα βασιλεῦ τεσσάρων γῆς κλιμάτων».

Καὶ στ. 379 κέξ.

«Ἀλλ' ὦ Κομνηνοβλάστητον ἀπὸ πορφύρας ρόδον,
ὦ βασιλέων βασιλεῦ καὶ τῶν ἀνάκτων ἀναξ
καὶ κράτος τὸ τρικράτιστον ἀπὸ παπποτερόθεν

.....

σύ γὰρ ἐλέους οἰκτιρμῶν μετὰ θεὸν ἡ θύρα,
σύ μόνος ὑπεραπιστῆς τῶν ἐν ἀνάγκαις βίου,
σύ καὶ τὸ καταφύγιον πάντων τῶν χριστωνύμων,
σύ βασιλέων βασιλεύς, σύ ἐκ τῶν προπατόρων
φιλεύσπλαγχνος, φιλότεκνος, φιλοίκτωρ, φιλοικτίρμων»(!).

10) Τῶν προσφιλῶν τοῦ Ἰλαρίωνος φράσεων, δι' ὧν ἐπικαλεῖται τὴν
προσοχὴν τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδεμίαν εὐρίσκομεν παρὰ τῷ Θεοδώρῳ· πρβλ.
Γ'. 30.

«Καὶ πρόσθες ἄρτι τὸ λοιπὸν ἐμοὶ τὰς ἀκοάς σου».

452 «Καὶ πρόσσches καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ψεύδους ἵνα μάθῃς».

538 «πρόσsches ποιμένος, δέσποτα, δευτέραν πανουργίαν».

562 «Ἀλλ' ὦ μικρόν, θεόστεπτε, τὰς ἀκοάς σου πρόσsches».

631 «Ἄρτι δὲ πρόσsches καὶ εἰς ἐμὲν στενούμενον πεινῶντα».

ΣΤ'. 45 «Ἀλλὰ μὴ κλείσης ἀκοάς, μηδὲ ἀποστραφῇς με».

268 «Χάρισόν μοι τῷ δούλῳ σου μικρόν τὰς ἀκοάς σου».

11) Ὁ Ἰλαρίων κολακεύων τὸν βασιλέα προσποιεῖται ὅτι προφητεύει
νίκας καὶ τρόπαια αὐτοῦ, ὁ δὲ Θεόδωρος οὐχί· πρβλ. Γ'. 307

«τάχα τε προφητεύομαι καὶ λέγω το μεγάλως,

ὥς εἰ θελήσεις, δέσποτα, τὰ τούτων ἐρευνῆσαι
καὶ δώσεις τὴν ἐκδίκησιν τοῖς νῦν ἀδικουμένοις,
ὥς κόνις λεπτυνθήσεται βαρβάρων ἅπαν θράσος
τὴν τοῦ Χριστοῦ μιμούμενος εὐθέως συμμαχίαν».

Καὶ ΣΤ' 24

«οὕτω καὶ σὺ τετραμερῇ κατακρατήσεις κόσμον»
.....

12) Ἀλλὰ τὴν διαφορὰν ταύτην ἐλέγχει καὶ ἑτερόν τι, λέγω ἡ ἀποδεικνυομένη μίμησις τοῦ ἐνὸς ὑπὸ τοῦ ἑτέρου. Ἀναγινώσκων δηλ. τις τὸ Α' τοῦ Θεοδώρου εὐρίσκει ἀπὸ τοῦ στίχου 206 καὶ ἐξῆς οἰκογενειακὴν τινα λυπηρὰν σκηνήν, ἣν μετὰ χάριτος ὁ Θεόδωρος διηγεῖται πρὸς τὸν βασιλέα, ἵνα δείξῃ αὐτῷ πόσα ὑπὸ τῆς γυναικὸς πάσχει δεινά, ὅταν κενὸς οἶκαδε ἐπανέλθῃ. Εἶχε, διηγεῖται, ἡ γυνὴ μου κατόπιν ἐριδος κλειδώσει τὸ ὄψοφυλάκιον καὶ ἐγὼ ἐπείνων, ὅτε περὶ ἡλίου δυσμὰς καταπεσόντος ἐκ τοῦ ὕψους ἐνὸς τῶν παιδίων μου καὶ ταραχῆς καὶ βοῆς μεγάλης ἐγερθείσης συνῆλθον αἱ γείτονες, ἵνα βοηθήσωσι καὶ παρηγορήσωσι τὴν μητέρα, καὶ ἐν τῷ ὄχλῳ ἐκείνῳ ἠδυνήθην ἐγὼ νὰ λάβω κρυφίως τὴν κλεῖδα καὶ ἀνοίξας τὸ ὄψοφυλάκιον νὰ φάγω καὶ πῖω καὶ μετὰ ταῦτα νὰ μεταβῶ εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπου ἦτο τὸ πλῆθος. Τὴν σκηνὴν ταύτην ἠθέλησε καὶ ὁ Ἰλαρίων ἐν ΣΤ' 270 κέξ. νὰ μιμηθῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ στερούμενος γυναικὸς καὶ παιδίων ν' ἀντιγράψῃ δὲν ἠδύνατο, ἠναγκάσθη νὰ μεταπλάσῃ αὐτὴν καὶ ἐγκατασπεύρῃ σωρείαν ὅλην ἀπιθάνων καὶ ἀνερμηνεύτων πραγμάτων. Πρὸ μικροῦ, λέγει, ἐμαγείρευσαν ἐν τῷ κελλίῳ τοῦ πατρὸς μου θαυμαστὸν τεμάχιον χοιρείου κρέατος, μετὰ τῶν πλευρῶν καὶ τοῦ λίπους, καὶ ἠτοιμάσαν τὴν τράπεζαν καὶ παρεκάθισαν νὰ φάγωσιν, ὅτε καὶ ἐγὼ κατὰ τὸ ἔθος ἠθέλησα νὰ συγκαθίσω, ἐκεῖνοι δ' ὅμως ἀναπηδήσαντες μιᾷ φωνῇ ἐβόων, ὅτι τὸ κρέας δὲν ἠτοιμάσθη χάριν ἐμοῦ, ὅτι ἐπίσταμαι γράμματα καὶ ὀφείλω νὰ τρέφω ἐμαυτόν, οὐχὶ δὲ ν' ἀποβλέπω εἰς τὸ ἀλλότριον κρέας..., ὅτι ἂν πεινῶ δύναμαι ν' ἀγοράσω καὶ φάγω κλπ.

Ἀλλὰ μετὰ τούτων λεγομένων συνέβη κτύπος ἐν τῷ ὑπογείῳ, καὶ πάντες φοβηθέντες κατάπτωσιν τῆς σεσαθρωμένης παλαιᾶς οἰκίας ἡγέρθησαν καὶ μετὰ σπουδῆς ἐξέδραμον· ἐγὼ δὲ μείνας μόνος ἔλαβον τὴν μάχαιραν καὶ κόψας τὸ κρέας ἔφαγον αὐτὸ καὶ ἐκορέσθην. Μετὰ δὲ ταῦτα τοποθετήσας τὴν γαλῆν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἵνα πιστευθῇ ὅτι αὕτη ἔφαγε τὸ κρέας, κατῆλθον καὶ ἐγὼ εἰς τὸ ὑπόγειον ἵνα ἴδω δῆθεν πόθεν ὁ κτύπος. Ὅτε δὲ ἐπανῆλθον ἅπαντες εἰς τὸ κελλίον καὶ εἶδον τὴν γαλῆν ἐπὶ

τῆς τραπέζης, ὠργίσθησαν καὶ ἔρριψαν λίθους ἐπ' αὐτὴν καὶ ἤθελον νὰ τὴν φονεύσωσιν· ἀλλ' ὕστερον νοήσαντες τὸ τέχνασμα, μειδιάσαντες, πάντες ὁμοφώνως εἶπαν, ὅτι ἡδίκουν τὴν γαλῆν, διότι ἐγὼ εἶχον φάγει τὸ κρέας. Τοσοῦτον δέ, ἐπιφέρει, καλῶς εἶχον τὰς παροψίδας σφογγίσει καὶ καθαρίσει, ὥστε οὐδὲ πλύσεως εἶχον ἀνάγκην.

Ἐν τῇ ἐκθέσει ταύτῃ τοῦ Ἰλαρίωνος οὐκ ὀλίγα φαίνονται μοι τὰ ἀκατάληπτα καὶ τὰ ἀπίθανα. Οὕτω λ. χ. ἀπορεῖται διατί, ἀφοῦ κατὰ τὸ εἰωθὸς (ὡς ἔθος εἶχα) ἠθέλησε νὰ συγκαθίσῃ παρὰ τὴν τράπεζαν, ἐκεῖνοι, πάντως ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοί, ἐθεώρησαν τὸ πρᾶγμα τοσοῦτο φοβερόν, ὥστε ἀναπηδήσαντες ὁμοφώνως ν' ἀποπέμπωσιν αὐτόν. Καὶ ἀφοῦ, οὕτω πρότερον ἀπηγόρευον αὐτῷ νὰ μετὰσχη τοῦ φαγητοῦ, ὕστερον ἀφοῦ οὗτος οὐχὶ μέρος τι βραχύ, ἀλλὰ τὸ ὅλον κατέφαγεν, ἐκεῖνοι δὲν ὠργίσθησαν κατ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπλῶς ἐμειδιάσαν ἐπὶ τῷ τεχνάσματι. Ἐπειτα καὶ τοῦ ἐν τῷ ὑπογείῳ κτύπου ἡ αἰτία φαίνεται μυστηριώδης καὶ μένει ἀνερμήνευτος, καὶ οὐχ ἦττον ὁ λόγος δι' ὃν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες φοβηθέντες ἐξέδραμον πάραυτα, ἡ αὐτοῦ δὲ γενναιότης ἀντὶ φυγῆς ἐδράξατο τοῦ κρέατος. Πρὸς δὲ τούτοις τὸ κρέας ἡτοιμάζετο χάριν πολλῶν, ἦτο ἀκρόπαστον, σύμπλευρον καὶ σύλλαρδον, ἦτοι ξηρόν καὶ πολὺ· πῶς λοιπὸν οὗτος ἠδυνήθη νὰ λάβῃ τὴν μάχαιραν, κατακόψῃ καὶ φάγῃ αὐτὸ καὶ κορεσθῇ, καὶ ταῦτα πάντα οὕτω ταχέως καὶ ἐντελῶς ὥστε, προτοῦ νὰ ἐπανέλθωσιν οἱ ἄλλοι, καὶ τὰς παροψίδας κάλλιστα νὰ σφογγίσῃ; Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα νοοῦνται, καθὼς ἐγὼ κρίνω, μόνον ὅταν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Ἰλαρίων ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ τοῦ Θεοδώρου, ὧν δὲ ὑποδεέστερος ἐκείνου, ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τὴν σκηνήν, καθ' ἣν ἐκεῖνος ἐπέτυχε νὰ φάγῃ λάδρα, ὅτε ἡ γυνὴ ἠρνεῖτο νὰ παράσχη αὐτῷ φαγητόν. Λοιπὸν θόρυβος καὶ βοή ἐκεῖ διὰ τὴν πτώσιν τοῦ παιδίου καὶ σύγχυσις διὰ τὰς προσελθούσας γείτονας, κτύπος καὶ ἐδῶ ἐν τῷ ὑπογείῳ διὰ... (?) Ἐπειτα ἐν τῇ συγχύσει καὶ τῷ πλήθει ἐκείνῳ ὁ γέρων ἐκεῖ εὕρισκει εὐκαιρίαν νὰ λάβῃ τὴν κλεῖδα τοῦ ὀφουλακίου καὶ ἐκεῖ μεθ' ὑπομονῆς φάγῃ καὶ πῖν καὶ κορεσθῇ καὶ μετὰ ταῦτα ἐξέλθῃ καὶ φροντίσῃ περὶ τοῦ παιδίου. Ἐν τῷ φόβῳ τῷ ἐκ τοῦ ὑπογείου κτύπου τρέχουσιν ἅπαντες ἔξω, φοβούμενοι καταπτώσιν τῆς οἰκίας, ἀλλ' ὁ Ἰλαρίων ἐδῶ παραδόξως μένει καὶ λαμβάνει τὴν μάχαιραν καὶ καταβροχθίζει τὸ τοσοῦτον κρέας τελείως καὶ κορέννυται καὶ μετὰ ταῦτα τοποθετήσας τὴν γαλῆν ἐπὶ τῆς τραπέζης κατήλθε καὶ οὗτος εἰς τὸ ὑπόγειον, ἵνα μάθῃ τὴν αἰτίαν τοῦ κτύπου. Ὅπως ἕκαστος βλέπει, ὁ μιμητὴς ἠθέλησε νὰ κοσμήσῃ καὶ πληρεστέραν καταστήσῃ τὴν διήγησιν, ἐντεῦθεν καὶ τὰ περὶ τῆς γαλῆς λεγόμενα, καθὼς καὶ ἡ ἀκριβὴς περιγραφὴ τοῦ κρέατος καὶ τῆς προσπαθείας τῶν

οἰκείων ν' ἀπομακρύνωσιν τὸν νέον, παρὰ τὸ εἰωθὸς μάλιστα, ἀπὸ τῆς τραπέζης καὶ τῆς διαγωγῆς αὐτῶν πρὸς τε τὴν γαλῆν καὶ πρὸς τὸν φαγόντα τὸ κρέας ἀφοῦ ἐνόησαν αὐτὸν κτλ. Ἀλλὰ δὲν ἐνόησεν, ὅτι διὰ τῶν συμπληρώσεων καὶ μεταποιήσεων τούτων καθίστα αὐτὴν ἀνάπλεων ἀπιδάνων καὶ ἀφυσίκων πραγμάτων ἥτοι ἀπεδείκνυεν αὐτὴν πλαστήν.

Ὅπως ἐν τούτῳ οὕτῳ καὶ ἐν ἄλλῳ ἐξελέγχεται ὁ Ἰλαρίων μιμητῆς καὶ μάλιστα ἀδέξιος τοῦ Θεοδώρου· λ. χ. ὁ Θεόδωρος ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν Μανουὴλ λέγει ὅτι

«σὺ δ' ἦς Μανουήλ χριστομίμητος φύσις
χριστωνυμοῦσα παρὰ συλλαβὴν μίαν»

ἥτοι ἔχεις τὸ αὐτὸ ὄνομα ὃ καὶ ὁ Χριστὸς (Ἐμμανουήλ) ἀφαιρέσει μιᾶς συλλαβῆς. Ὁ δὲ Ἰλαρίων λέγει Γ'. 372 κέξ.

«ὦ τῆς χριστομιμήτου σου πολλῆς φιλανθρωπίας!
ὄντως τυγχάνεις, Μανουήλ, θεὸς ἐπίγειός τε,
Ἐμμανουήλ παμβασιλεῦ, παρὰ σαρανταπέντε
καὶ γὰρ ἡ κλῆσις ἄνωθεν ἐδόθη φερωνύμως».

ἥτοι ὅτι εἶναι ἐπίγειος θεός, ὅτι εἶναι (οὐχὶ ὅτι ὀνομάζεται) ὁ αὐτὸς τῷ παμβασιλεῖ Χριστῷ, πλὴν τοῦ ἀριθμοῦ τεσσαράκοντα πέντε, ὅτι τὸ ὄνομα τὸ δοθὲν αὐτῷ προωρίσθη ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα καθὼς εἶναι οὕτῳ καὶ νὰ ὀνομάζεται! Οὕτως ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ καταλαμβάνεται καὶ μέσος ἔχεται ὁ ἄκριτος μιμητής, ὅστις ἀγωνιζόμενος νὰ ὑπερβάλῃ τὸ πρωτότυπον περιπίπτει εἰς τοιαῦτα ὑπερβολικὰ καὶ γελοῖα. Πρόσθετες ὅτι καὶ βεβιασμένα εἶναι τὰ λεγόμενα ἀφοῦ ἡ ἐλλείπουσα συλλαβὴ ἐμ δὲν ἀποτελεῖ τὸν ἀριθμὸν πέντε καὶ τεσσαράκοντα, ἀλλ' ἡ μετατεθεῖσα με, ὥστε καὶ ἐν τούτῳ ἐγένετο χρεῖα βίας, ἵνα τὸ ἀσεβὲς ἀστεῖον δῆθεν κατ-ορθωθῇ.

Κατὰ ταῦτα τὸ Α' καὶ Β' φαίνονται ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ (πρβλ. Α. 70 «σὺ εἶσαι Πτωχοπρόδρομος κ' ἐγὼ ἤμην Ματσουκίνη» καὶ Β' 101 «Μὴ σὲ πλανᾷ, Πανσέβαστε, τὸ Πτωχοπροδρομᾶτον»). Ὁμοίως εἶναι καὶ τὸ Ε' καὶ ΣΤ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ ἀπλῆ παραλλαγὴ τοῦ ἑτέρου εἶναι τὸ ἕτερον, καθ' ἃ καὶ τὸ Δ' μικρὸν μόνον διαφέρει τοῦ Γ', καὶ προῆλθον ἢ ἐκ τινος μιμητοῦ διασκευαστοῦ, ἢ καὶ ἐκ τοῦ ποιητοῦ αὐτοῦ ἀποστείλαντος αὐτὰ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν βραδύτερον, ἀφοῦ μικρὸν μετέβαλεν αὐτά. Κατ' ἐμὴν γνώμην τὸ πρῶτον πιθανώτερον. Ἄν δ' ὅμως καὶ τὰ δύο τελευταῖα Ε' καὶ ΣΤ' ἀνήκωσιν εἰς ὃν καὶ τὰ δύο προηγούμενα, Γ' καὶ Δ', περὶ τούτου

οὐδὲν ἐξ αὐτῶν τῶν ποιημάτων δύναται νὰ ληφθῇ ἐσωτερικὸν τεκμήριον, οὐχ ἥττον δυνατόν κάλλιστα νὰ ἔχῃσι γραφῇ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ, πρότερον μὲν ὡς ἱεροσπουδαστοῦ καὶ λογιωτάτου ἐν τῇ πόλει διαμένοντος καὶ ἱερατικὰ φέροντος ἐνδύματα, διὸ καὶ ἐκαλεῖτο παππᾶς (πρβλ. ΣΤ' 277, 302), ἀλλὰ καὶ γραμματικός, νοτάρης, φιλόσοφος, διπλοκαλαμαραῖτος (αὐτ. 349—50, καὶ 358—59), ἔπειτα δὲ εἰσελθόντος εἰς μονὴν καὶ αὐτόθι διαιτωμένου. Ὁ ποιητὴς τῶν δύο τελευταίων διατείνεται ὅτι ἐμελέτησε πολλοὺς συγγραφεῖς, Λιβάνιον, Ὀππιανὸν κλπ., ὁ δὲ τοῦ Γ' καὶ Δ' ὅτι ὀλίγα γράμματα ἔμαθεν· πρβλ. 554 ποῦ με φελοῦν ὅτ' ἔμαθα κάμπόσα γραμματίτσια; Ἀλλὰ τοῦτο δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ἄλλως, π. ἔ. ὅτι κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις ὁ ποιητὴς τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἄλλοτε παριστᾷ σπουδαῖον καὶ ἄλλοτε σμικρὸν καὶ εὐτελές· ὅτι δὲ καὶ ὁ τοῦ Γ' ποιητὴς ἤξευρε τοῦλάχιστον κατ' ὄνομα τοὺς ἀρχαίους ἰατροὺς φαίνεται ἐκ τῶν στίχων 597 κέξ.

Ἀλλ' ἂν τὰ ποιήματα Γ' (Δ' Ε') καὶ ΣΤ' δύνανται οὕτω ν' ἀποδοθῶσιν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ, τὰ δύο πρῶτα (Α' καὶ Β') ὁμῶς ἀδύνατον.

Ἀλλ' ἴσως θὰ δυσχυρίζετό τις ὅτι παρὰ πάσας τὰς διαφορὰς ταύτας πάντα τὰ ποιήματα ταῦτα δυνατόν ν' ἀνήκῃσι τῷ αὐτῷ ποιητῇ, ἂν μόνον ὑποτεθῇ δυοῖν θᾶτερον, ἥτοι α) ὅτι ὁ ποιητὴς τούτων δὲν ἐξιστορεῖ ἴδια παθήματα, οὐδὲ περιγράφει τὸν ἴδιον αὐτοῦ βίον, ἀλλὰ τὸν τῶν τάξεων τούτων, καὶ δὴ ὅτι πλάττει τύπους τοιούτων προσώπων καὶ σχέσεων· β) ὅτι κατὰ τὰς ἐπαιτικὰς ταύτας ἐπιχειρήσεις ἐφρόντιζεν νὰ ἐμφανίζηται ὑπὸ διάφορον ιδιότητα, ἵνα μὴ γνωσθεῖς ὅτι ὁ αὐτὸς αἰεὶ λαμβάνει τὰ διδόμενα ταῦτα βοήθηματα στερηθῇ τοῦ λοιποῦ τούτων.

Ἀλλὰ κατ' ἀμφοτέρων τῶν ὑποθέσεων τούτων φαίνεται μοι ὅτι δύνανται νὰ ἀντιταχθῶσι λόγοι οὐχὶ ἄνευ σημασίας. Οὕτω λ. χ. ἀποδείκνυται ὅτι ὁ συντάξας τὰ ποιήματα Α' καὶ Β' Θεόδωρος ἦτο γνωστὸς τῷ ἡγεμόνι μισθοδοτούμενος μάλιστα τακτικῶς ὑπ' αὐτοῦ. Ἐν ἀρχῇ εὐθὺς ἐρωτᾷ τίνα ἀνταμοιβὴν νὰ προσενέγκῃ τῷ βασιλεῖ

«ἐξισουμένην πρὸς τὰς σὰς λαμπρὰς εὐεργεσίας
τὰς γινομένας εἰς ἐμὲ τοῦ κράτους σου παντοίας».

· Ὅτι δὲν εἶχε ἄλλο τι:

εἰ μὴ τινὰς πολιτικοὺς ἀμέτρους πάλιν στίχους.

· Ὅτι πρό τινος ἐπέστρεφεν ἐκ τῶν ἀνακτόρων κενός, στ. 123

«ὅταν ἐστράφην σάβουρρος ἀπ' ὧδε παρ' ἐλπίδα».

Ὅτι ἂν ἀποθάνῃ πρὸ τῆς ὥρας ὁ Πρόδρομος, ὁ βασιλεὺς θ' ἀπολέσῃ τὸν κάλλιστον εὐχέτην αὐτοῦ. Ἐν Β' 20—21 λέγει ὅτι ἐφοίτα συχνὰ εἰς τὰ ἀνάκτορα

«μὰ τὴν ἐξανεπήλπιστον πολλὴν πεζοπορίαν,
βαβαί τὴν πρὸς παλάτιον μέχρι τῆς ἐκκλησίας»,

καὶ ἐν 24 ὅτι δίδει μὲν ὁ βασιλεὺς πολλά, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐξοδα εἶναι πλείονα, καὶ δὴ δὲν ἐπαρκεῖ.

«Ἀλήθεια δίδεις με πολλά, πλὴν ἂν τα συμψηφίσω,
τετράμηνον οὐ σώζουν με, ψυχοκρατοῦν οὐδόλως,
μεδίμνους σίτου δώδεκα ψυχροὺς καὶ ἀσβολωμένους,
καὶ οὐκ οἶδα πῶς χορτάζουσιν οἱ δεκατρεῖς τὸν μῆνα».

Καὶ στ. 62 κέξ.

«Ἦκουσας, πάντως ἤκουσας τὴν ἐξοδὸν τὴν ἔχω,
ἐδάρε μῖξον ὁμαδὸν ἅπαντα τὰ λαμβάνω,
τὴν ῥόγαν, τὸ μηναιὸν μου, καὶ τὰς φιλοτιμίας μου,
τὰ ἐσώτυπα, τὰ ἐξώτυπα, τὰπέδω καὶ τὰπέκει,
καὶ τότε λογαριάσε με καλῶς καὶ εἰς τὰ με δίδεις;
καὶ ἂν μ' εὖρης χρώμενον κακῶς εἰς ταῦτα τὰ με δίδεις,
τότε καὶ κατονείδιζε, τότε κατὰκρινόν μοι

Εἰ δ' οὕτως κατακρίνεις με δίχα τινὸς αἰτίας,
ἀπὸ ὀχλήσεως τινῶν ἀνθρώπων χαιρεκάκων,
ἐνὶ καὶ κρῖμα καὶ κακόν, εἰκάζω καὶ ἀμαρτάνεις».

Καὶ ἐν στ. 101 κέξ. λέγει.

«Μὴ σε πλανᾷ, πανσέβαστε, τὸ Πτωχοπροδρομαῖον,
καὶ προσδοκᾷς νὰ τρέφωμαι βοτάνας ὀρειτρόφους·
ἀκρίδας οὐ σιτεύομαι, οὐδ' ἀγαπῶ βοτάνας,
.....»

Καὶ στ. 107.

«Ἀνήλικον μὴ με κρατῆς μὴ προσδοκᾷς δὲ πάλιν,
ὅτι ἂν με δώσης τίποτε νὰ το καχόδικήσω».

Καὶ στ. 114.

«καὶ τῶν ἐπαίνων στερηθῆς ὧν εἶχες καθ' ἐκάστην».

Δὲν φαίνεται ἄρα πιθανὸν ὅτι τοιοῦτος ἄνθρωπος θὰ ἠδύνατο νὰ ἐμφανίζεται πρὸ τοῦ βασιλέως ὑπὸ διάφορα ὀνόματα καὶ ἐπαιτῇ. Ἀλλ' οὐδὲ πλαστὰ φαίνονται μοι τὰ παθήματα καὶ ἱστορήματα ταῦτα· ὅτι σκηναί τινες δύνανται κάλλιστα νὰ ὑποληφθῶσι τοιαῦται, οὐδαμῶς νομίζω ἀπίθανον, εἶδομεν μάλιστα ἀνωτέρω ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἰλαρίωνος περὶ τοῦ κτύπου ἐν τῷ ὑπογείῳ, τῆς γαλῆς, τῆς ταχείας καταβροχθίσεως κλπ. πιθανώτατα εἶναι πλαστὰ· ὅτι δὲ τοιαῦτα πλαστὰ θέματα καὶ γυμνάσματα ἀρχαίῳθεν δι' ὅλων τῶν αἰώνων μέχρι τῆς Ἀλώσεως ἐν ταῖς σχολαῖς ἐδιδάσκοντο καὶ ἐτελοῦντο, ἐπίστανται πάντες. Ἀλλὰ παρὰ πάντα ταῦτα δὲν τολμῶ νὰ κατατάξω τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος ποιημάτια εἰς τὴν τῶν πεπλασμένων τάξιν.

Πρῶτον μὲν διότι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος παθήματα φαίνονται οὕτω κατὰ φύσιν ἐζωγραφημένα ὥστε εἶναι τρόπον τινὰ βοῶσαι ἀλγηδόνες, ὥσει ἐγράφοντο ὑπὸ τινος τῶν νῦν ὁπαδῶν τῆς λεγομένης πραγματικῆς σχολῆς· οἱ χρόνοι δ' ἐκεῖνοι δὲν ἦσαν κατάλληλοι νὰ γεννήσωσι τοιούτους πιστοὺς καὶ ἀκριβεῖς τῆς φύσεως καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ζωγράφους. Ὁ Θεόδωρος γράψας τὰ κατὰ Ῥοδάνθη καὶ Δοσικλέα ὑπελείφθη πάμπολυ τῶν παλαιότερων προτύπων αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τοῦ Ἡλιοδώρου, καὶ ἔπειτα ἔμελλεν αὐτὸς οὗτος νὰ φανῇ πρωτότυπος ἐν τῷ εἶδει τούτῳ καὶ πρὸς τοῦτοις ἐξαίσιος ζωγράφος συγγραφεύς!

Δεύτερον δὲ καὶ κυριώτερον, διότι πάντα ὅσα ἀνωτέρω κολακικώτατα παρετέθησαν ἐκ τοῦ Ἰλαρίωνος φαίνονται παντάπασι παράλογα, ὑποτιθεμένης τῆς πλαστότητος αὐτῶν· μόνος ὁ πραγματικὴν ἀνάγκην ἔχων εἶναι φυσικὸν νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐγκατώκησεν ἡ τοῦ θεοῦ πρόνοια καὶ ἡ τοῦ Σολομῶντος ἄρρητος θεόσοφος σοφία, ἥ ὅτι εἶναι θεὸς ἐπίγειος, διαφέρων τοῦ ἐν οὐρανοῖς θεοῦ κατὰ τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα πέντε (Ἐμ-μανουὴλ Μανουὴλ), καὶ ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη ἀνωθεν κτλ. κτλ.

Ἀλλ' ἂν τὰ ἐν τοῖς δυσὶ πρώτοις ποιήμασι καὶ τὰ ἐν τοῖς ἀκολούθοις τέσσαρσι λεγόμενα στηρίζωνται ἐπὶ πραγμάτων, ἂν περιγράψωσι τὸν πραγματικὸν βίον τοῦ ποιητοῦ (περὶ τῶν δυνατῶν ἢ μᾶλλον πιθανῶν ὑπερβολῶν οὐδεὶς λόγος), τότε ἀνάγκη ἀπόλυτος νὰ χωρισθῶσι τὰ ἔργα ταῦτα καὶ ἀποδοθῶσι τὰ μὲν δύο πρῶτα εἰς τὸν Θεόδωρον Πρόδρομον, τὸν καὶ ἄλλοθεν γνωστὸν ἡμῖν, τὰ δὲ λοιπὰ τέσσαρα ἄλλῳ τινὶ Ἰλαρίωνι συγγενεῖ ἴσως, νεωτέρῳ δ' ὅμως πάντοτε τοῦ προηγουμένου. Ἄν ἀληθεύῃ ἡ εἰκασία ὅτι ὁ Ἰλαρίων οὗτος ἦτο συγγενὴς τοῦ Θεοδώρου, τὸ Πτωχοπρόδρομος θὰ ἦτο τὸ οἰκογενειακὸν ἀμφοτέρων ὄνομα· πάντοτε δ' ὅμως πρόκεινται ἔργα δύο διαφόρων ἀνθρώπων.

Β'.

Γλωσσικαὶ ἀποδείξεις τῆς διαφορᾶς.

Περὶ τῶν ἐξωτερικῶν τούτων διαλαμβάνοντες τεκμηρίων παρελίπομεν μέχρι τοῦδε ἀνεξερευνήτον τὴν γλῶσσαν τῶν ποιημάτων τούτων, ἥτις μάλιστα πάντων δύναται καὶ ὀφείλει νὰ παράσχη ἀναμφισβητήτους ἀποδείξεις τῆς διαφορᾶς, καθὼς προκειμένου περὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ ποιητοῦ τῆς Ἀλώσεως ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ τοῦ θανατικοῦ ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ κ. Krumbacher, τόμ. Γ' 581 κέξ. ἐγένετο. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἐν ἐκείνοις τὸ ἔργον ἦν εὐκολώτερον, διότι καὶ οἱ χρόνοι καὶ οἱ τόποι διέφερον καὶ αἱ πολιτικαὶ τούτων σχέσεις καὶ καταστάσεις πολὺ συνετέλουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν γλωσσικῶν ἀπτῶν διαφορῶν, ἐνῶ ἐν τούτοις καὶ ὁ τόπος εἶναι ὁ αὐτός καὶ οἱ χρόνοι μικρὸν βεβαίως ἀπέχουσιν ἀλλήλων καὶ πρὸς τούτοις πολιτικαὶ μεταβολαὶ δὲν ἐπῆλθον ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ· πρὸς δὲ τούτοις πολιτῶν ἐκεῖ παρατηρουμένων διαφορῶν αἰτίαν εἶχον ὅτι καὶ ἐν τῇ λαλουμένην τότε γλώσσῃ εἶχον ἀναπτυχθῆ καὶ κατισχύσει, ἐνῶ ἐν τούτοις αἱ παρατηρούμεναι διαφοραὶ δὲν ὀφείλονται εἰς τὴν ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ γενομένην ἀνέλιξιν τῆς λαλουμένης τότε γλώσσης, ἀλλ' εἰς τὴν μείζονα ἢ ἐλάσσονα ἐμπειρίαν ἣν οἱ γράφοντες εἶχον τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε καὶ ἂν εἶναι, προσεκτικὸς ὀφθαλμὸς καὶ μεθοδικὴ ἔρευνα οὐκ ὀλίγας οὐδ' ἀσημάντους εὕρισκε μεταξύ τούτων διαφορὰς. Ταύτας ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς, ἐπειδὴ μόνον τὸ Γ' καὶ τὸ ΣΤ' ἐξέδωκεν, ἦτοι ἔργα μόνου τοῦ Ἰλαρίωνος, δὲν ἠδύνατο νὰ παρατηρήσῃ· οἱ δὲ κατόπιν ἀφροντιστήσαντες δὲν ἐξήτασαν τὰς ὑπαρχούσας ἐν τούτοις γλωσσικὰς διαφορὰς. Συνέβη δὲ καὶ ἄλλο τι κώλυμα ἐπιπροσθεῖν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ ἐξεύρεσιν τούτων, ὅτι τὰ μὲν τοῦ Θεοδώρου ποιημάτια ἐξεδόθησαν ἐξ ἀντιγράφου παλαιότερου (τοῦ 13-ου αἰῶνος), τὰ δὲ τοῦ Ἰλαρίωνος ἐκ δύο νεώτερων (τοῦ 15-ου)¹⁾. Ἐντεῦθεν ἔρευνα μονομερὴς, ἅτε ἐν ἐλαχίστοις μόνον φαινομένοις περιοριζομένη (ἐν τισι πτώσεσι καὶ ἐν τῷ ἄρθρῳ), καὶ δὴ ἀμέθοδος ἡδυνήθη εὐκόλως ν' ἀπατηθῇ ὥστε καὶ τὰς ὀλίγας παρατηρηθεῖσας διαφορὰς ν' ἀπονεύμῃ οὐχὶ τοῖς ποιηταῖς ἀλλὰ τοῖς μεταγραφεῦσι, λόγῳ ὅτι τὰ νεώτερα ἀντίγραφα παρέχουσι μεταβεβλημένην τὴν χεῖρα τοῦ ποιητοῦ, δι' αὐτὸ καὶ μόνον διότι εἶναι νεώτερα. Ἀλλ' ἂν μὴ σφάλλωμαι, ἡ θεωρία αὕτη,

1) Ἐν τῷ κατωτέρῳ μνημονευθησομένῳ βιβλίῳ τοῦ κ. C. Neumann σελ. 44 σημ. 1 λέγεται ὅτι τὸ ποίημα Γ' (παρὰ Legrand = Β' παρὰ Κοραῆ) εὕρισκεται ἐν Ἑλληνικῷ κώδικι τῆς Οὐατικανῆς βιβλιοθήκης ὑπ' ἀριθ. 579 σελ. 366—371 ἐλλειπὲς ἀπὸ τοῦ στίχου 610 κέξ., μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν ἀπὸ τοῦ Παρισίνου ἀντιγράφου.

ἀληθεύουσα καθόλου εἰπεῖν ὡς πρὸς τοὺς ἀρχαίους, δὲν εἶναι κατὰ πάντα ἀσφαλῆς ὡς πρὸς τοὺς μεσαιωνικοὺς συγγραφεῖς. Διότι βεβαίως τὰ κείμενα τῶν ἀρχαίων, ἅτινα σφόδρα ἀνεγινώσκοντο καὶ ὧν διὰ τοῦτο ἐγίνοντο πολλὰ ἀδιαλείπτως ἀντίγραφα καὶ ταῦτα ἐξ ἄλλων ἀντιγράφων, φυσικὸν ἦτο νὰ φέρωνται ἦττον λελωβημένα ἐν τοῖς παλαιότεροις ἀντιγράφοις ἢ ἐν τοῖς νεωτέροις· ἀλλ' ἔργα ὅποια τὰ περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἀναμφιλεκτως ὑπ' ἐλαχίστων ἀνεγινώσκοντο καὶ ὑπ' ὀλιγωτέρων ἔτι ἀντεγράφοντο· λοιπὸν ἂν ἅπαξ ἢ δις μόνον ἐγένετο ἡ ἀντιγραφή τούτων καὶ αὕτη ἴσως ἐξ αὐτοῦ τοῦ πρωτοτύπου, τότε μικρὰν μόνον δύναται βεβαίως νὰ ἔχη σημασίαν, ἂν κατὰ τὸν 13-ον ἢ κατὰ τὸν 15-ον ἐγένετο, ἀρκεῖ μόνον ὅτι ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ πρὸ τῆς ἐκβαρβαρώσεως ἀντεγράφησαν.

Ὅτι δὲ ταῦτα οὕτως ἀληθῶς ἐν τῷ παρόντι ἔχουσι καὶ δὴ ὅτι οὐχὶ πᾶσαι αἱ διαφοραὶ μεταξὺ τῶν ποιημάτων τοῦ Θεοδώρου (Α' καὶ Β') καὶ τῶν τοῦ Ἰλαρίωνος (Γ' Δ' Ε' ΣΤ') ἀποδοτέαι τοῖς μεταγραφεῦσιν, ἀποδεικνύεται περιφανῶς διὰ τούτου ὅτι τῶν διαφορῶν τούτων μέρος μὲν τι δύναται ὄντως νὰ μεταβληθῇ καὶ ἐξαφανισθῇ ἄνευ βλάβης τοῦ μέτρου, μέρος δ' ὅμως ὑποστηριζόμενον ὑπὸ τοῦ μέτρου ἐλέγχεται γνησιώτατον. Λοιπὸν 1) ὁ Θεόδωρος τὰς προστακτικὰς τοῦ ἐνεργητικοῦ ἀ' ἀορίστου σχηματίζει κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἰς—ον οὐχὶ εἰς—ε (πλὴν τριῶν, τῶν δημωδῶν πιάσε Α' 165 καὶ λογάριασε Β' 66 καὶ τοῦ αὐτολεξεῖ ὅπως ὑπὸ τῆς γυναικὸς ἢ τῶν ὑπηρετῶν ἐξενεχθέντος, «λάλησε τὸν σικυαστήν» Β' 54), καὶ τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον τούτου εἰς—ας οὐχὶ εἰς—ες (πλὴν ἐνὸς ἅτε σφόδρα μεταβεβλημένου καὶ ἄλλως, τοῦ ἐποῖκες Α' 46), καὶ τοὺς μέσους ἀορίστους ὁμαλῶς. Ὅμοίως τὰς αἰτιατικὰς πληθυντικὰς αἰεὶ εἰς—ας οὐχὶ εἰς—ες. Πρὸς δὲ τούτοις ὀρθογραφεῖ κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον φθ, χθ, πτ, κτ, νθ, γχ, μφ, σθ κτλ. κανονικώτατα· πρβλ. Α' 61 χάρισον, πώλησον, 165 ῥῖψον, 166 (ἀ)πόλυσον, 167 πόδησον, 168 σκόνταφον, 170 ἀγρίωσον, δεῖξον, 171 στράβωσον, βρύξον, 195 κατάλειψον. Β' 63 μῖξον, 68 κατὰκρινον· πρβλ. καὶ ἀνάστηθι Α' 169. Α' 45 προσέθηκας, 46 ἔρραψας, 47 ἐφόρεσας, 84 ἤλλαξας, 85 ἐξεκεράμωσας, 86 ἐκάλεσας, 87 ἡγόρασας, 145 ἠπλωσας, 146 ἐπεκύρωσας, 147 ἐξεστράγγισας, Β' 62 ἠκουσας. Ὅμοίως Α' 63 δέξωνται, 45 ἐπεκτήσω, 71 ἐκοιμῶ, 85 ἀνερράψω, 114 παρεστησάμην, 116 συνεγραψάμην, 137 ἀπήρξατο, 190 ἤρξατο, 182 ἀπηρξάμην, 185 δραξαμένη, 202 ἀρξάμενος, Β' 86 φεῖσαι. Α' 3 τὰς σὰς λαμπρὰς εὐεργεσίας, 4 τὰς γινομένας... παντοίας, 9 τινὰς, 10 παίζοντας, ἀναισχυντῶντας, 24 πιθανο-

λογίας, 34 τὰς ἀπειλάς, 65 τὰς θυγατέρας, νὰ τὰς... 121 φληναφίας, 221 τοὺς παῖδας πάντας, 256 τοὺς παῖδας, 266 τὰς χεῖρας. Β' 13 σερφετίας, 8 πολιτογραφίας, 92 ἀστέρας, 102 καὶ 103 βοτάνας, 103 ἀκρίδας. Ἐπειτα Α' 35 φθάσει, 42 μοχθηρίαν, 51 δακτυλίδιν, 53 κατακόπτουσι, 57 κόπτομαι, 68 ὑποληπτική, 69 πτωχός, 76 συνεπτῶθη, 78 καταπίπτουσιν, 86 τέκτονα, 88 αὐθέντην, 76 ἡφ' ἐνίσθησαν, 92 μοχθῶ, 103 κολυμβᾶν, κολυμβητής, 152 ἐκ τὸ σπῖτιν μου, 170 ὀφθαλμούς, 180 λανθάνει, κρύπτεται, 183 ἡγανάκτησα, 188 χαυνίζει, 191 ἐκβαίνει, 210, 240 συνήχθησαν, 214 φθάσας, 216 κρυπτῶς, 217 κορεσθεῖς, 247 ἐτυλίχθην, 271 φθάσῃ, 273 φονευθῶ, 274 εὐχέτην. Β' 1 καὶ 6 αὐθέντα, 4 ἀναριθμήτοις, 15 εὐθείας, 22 προσθήσω, 46 ἀλειπούτσικα, 49 ἐμβαίνω, 57 ἐπαρεκλάσθη ἡ θύρα μας, 79 ἀφθόνως, 82 λιμαγχονημένοι, 101 (καὶ 70) Πτωχοπρόδρομος, 111 φθασάτω.

Παρά τῷ Ἰλαρίωνι δὲ τάναντία, καὶ ἡ προστακτικὴ σχηματίζεται εἰς—ε, καὶ ἐνίοτε εἰς—ον, καὶ τὸ β' ἐνικὸν πρόσωπον εἰς—ες, καὶ ἐνίοτε εἰς—ας, καὶ αἱ πληθυντικαὶ εἰς—ες καὶ εἰς—ας, καὶ οἱ φωνητικοὶ νόμοι καταπατοῦνται πολλάκις καὶ ταῦτα πάντα ἄνευ τινὸς νόμου. πρβλ. Γ' 51 (ἀ)γόρασε, 110 παῦσε, 111 φτειάσε, 112 σπούδασε, φτάσε, 114 ἐρώτησε, 116 λοῦσε, 118 τρῖψε τάρασσε, 119 γέμισε παράχυσε, 431 'κάτσε, 481 φρύξε, 488 σφίξε, 523 διῶξε, 568 ποῖσε (πρβλ. καὶ βόθα Γ' 104), ΣΤ' 120 ἀγόρασε, 172 κέντησε, περιμάζωσε, 173 ῥάψε, ἔπαρε, 253 σώπασε, 279 ἀγόρασε, 349 κάθισε. Καὶ Γ' 66 ἐπλήρωσες, 88 ἡγόρασες, 107 ἀπέγδαρες, πρβλ. καὶ πουλειέται Γ' 115.

Ἐπειτα Γ' 73 τὲς κουροῦνες, 176 μεγάλες ἀθερίνες, 238 παλαμύδες, 239 ἀγαπήσάν τες καὶ μαγερεύασίν τες, 241 τὲς ἐχόρτασαν, 246 παλαμύδες ποταπὲς σαχνὲς καὶ βρωμισμένες, 247 αὐτές, 248 νὰ τες εὔρισκα ἔτρωγά τες, 251 καλές, 433 φιλομῆλες, ΣΤ' 101 τὲς τέσσαρες γωνίες, 201 κυρᾶδες χειρομάχισες καλοκοδέσποινες, 204 καλοκοδέσποινες ὀκάποσες, 219 ἀρχόντισσες. Καὶ Γ' 69 τὰς φτερνιστῆρας, 87 ψουνίζει καὶ 132 ψουνίσουν (ἐν Β' 31 τοῦ Θεοδώρου κεῖται ὀψώνιν), 84 ψαθὶν παρὰ Θεοδώρῳ Α', 71 ψιαθὶν, 94 θωρεῖς καὶ 567 θωροῦσι (Α' 228 θεωρεῖς), 105 κόφτε, 103 καὶ 107 γδάρῃ, 111 φτειάσε, 112 φτάσον, 115 πουλειέται, 119 ᾶς ἔβγω, 147 σαποῦνιν (παρὰ Θεοδώρῳ Β' 34 σαπώνιν), 149 καὶ 152 ἔβγω καὶ ἐβγαίνω, 126 σκύφτω, 185 νὰ μπῶ, νὰ βγῶ,

187 σφίζω, 193 ὑπεραθνίζον ἀντὶ ὑπερατμίζον (καὶ ἐν Δ' 194 ὑπεραθμίζον), 298 πάλε, 199 ἀθότυρα, 200 φούκταν (ἐκ τοῦ πυκτῆ), 209 ἡρίστην, 68 χερονόμους, 235 χερότερον, 360 καὶ 527 καλόγερος, 47 καὶ 473 συντυχαίνης, 76 λαχαίνει, 385 κουρταλίζουν ἀντὶ κροταλίζουν, 426 γοφάρια, 430 σκουλήκια, 431 κάτσε, ΣΤ' 72 καλοχτένιστος, 131 ὀφτόν, 183 τριφτούτσικον, 199 πιπεροτρίφτας, 215 μουχτερόν, 213 σευκλογούλια, 215 θρέφει (παρὰ Θεοδώρῳ Β' 102 τρέφωμαι), 225 ναύκληρος, 372 πέφτω.

2) Παρὰ τῷ Ἰλαρίωνι παρατηροῦνται βιαιότεραι ἀποβολαὶ συλλαβῶν ἐκ τῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ μέσου τῶν λέξεων, καὶ καθόλου τοιαῦται ἀλλοιωσεις, οἷα καθόλον εἰπεῖν δὲν ἀπαντῶσι παρὰ τῷ Θεοδώρῳ· πρβλ. Γ' 94 πενήντα, 103 νὰ ἡδάρη, 104 βόθα, 110 νὰ τρῶς, 112 νὰ πᾶς, 181 νὰ πῆρεν, 209 νὰ ἡρίστην, 238 πρόπερσι, 260 ἀφοῦ δὲ δῶ, 333 τὸ βαγγέλιον, 475 βγενικόπουλον, 572 τὰ Βγενίου, 325 περπάτει, 342 ἴστακούς, 348 καὶ πωρικά, 400 τὸ μάτιν (παρὰ Θεοδώρῳ Α' 46 ἰμάτιον καὶ 50 ἰμάτιν), 385 κροῦσιν (ΣΤ' 182 πῶς ἀκούς), νὰ τὸ πιτύχη· 429, νὰ τὸ φάσιν 430, 466 μελοκοτίνιν (καὶ ΣΤ' 313), 488 τὰ δόντια, 506 ἄς πῶ, 554 ποῦ με φελοῦν, 586 ἀτός του, 613 τὰ γόνατά μου ἴσθηνσαν· ΣΤ' 242 πεθυμᾶς, 245 μπηγομάτσούκης, 366 ποκάμισον, 369 τὸ διῶμαν, 370 πάγω κτλ. Τὸ παρὰ Θεοδώρῳ Α' 124 στήκει εὐρίσκεται καὶ ἐν τῇ Νέᾳ Διαθήκῃ. Τὸ νὰ εἶχε καταστῇ τότε σύνηδες καθὰ καὶ τὸ μὲ ἀντὶ μετὰ, καὶ κυρὰ ἀντὶ κυρία. Καὶ ἡ συγχώνευσις τῶν δύο ὁμοίων φθόγγων εἰς ἓνα, οἷον ποίσω Α' 154, ἐποῖκες 147, ἐποῖκεν 128, κακοδικήσω ἀντὶ κακοδιοικήσω Β' 108, χρυσοχοὶ ἀπὸ τοῦ χρυσοχός ἀντὶ χρυσοχός Β' 88, ἥ οὐ θελ' ὀψώνιν Β' 31, τ' ὀσπίτιν Α' 90 κτλ. δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι μεγάλα ἀνωμαλία, διότι ταῦτα εἶχον ἀπὸ αἰώνων ἐπικρατήσει (πρβλ. Einleitung in die Ngr. Grammatik). Μείζων ἀνωμαλία φαίνεται ἐν τῷ πόλυσον 166, ἐκάτσεν Α' 199, ἐκάτσα 233, νὰ φάμεν αὐτ. 243. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ταῦτα φαίνονται ἐλάχιστα ἀπέναντι τῶν τοῦ Ἰλαρίωνος.

3) Ὅμοιως μετασχηματίζει τὰ θέματα τῶν ἐνεστώτων ὁ Ἰλαρίων δεινῶς· πρβλ. Γ' 390 στάσσει (καὶ ΣΤ' 241 σύνασσε), 262 φέρνει, 380 γεμόζουσιν, 400 σύρνω (καὶ ΣΤ' 351 σύρνει), 381 βάνουσιν καὶ ΣΤ' 375, 376, 489 κάμμουζε, 512 ἀναισχυντίζη, 516 καὶ 521 κατηχίζει, ΣΤ' 373 παθάνω κτλ. πρβλ. καὶ βόθα καὶ πουλειέται καὶ μασσοῦμαι Γ' 275 καὶ διώχω ἔδιωχες 73, 503 κτλ., ἔπειτα Δ' 103 νὰ ἐκδέρνη, ΣΤ' 126 ἐπαίρνει, 242 πεθυμᾶς, 372 τυλίγομαι. Ταῦτα καὶ

τὰ τούτοις ὅμοια μάτην ζητεῖ τις παρὰ τῷ Θεοδώρῳ· πρβλ. ὁμοίως τὰ κα-
κῶς ἠϋξημένα παρ' Ἰλαρίωνι, Γ' 454 καὶ 462 ν' ἀνήβω καὶ ν' ἀνέβω
κτλ. ἄτινα φαίνονται ἀλλότρια τοῦ Θεοδώρου (ἐν μόνον τοιοῦτον ἔχει ὁ
Θεόδωρος, τὸ νὰ σε ξεσφονδυλίσῃ Α' 163 πρὸς ὃ παραβάλλεται τὸ τοῦ
Ἰλαρίωνος Γ' 279 ἐξεπέσῃ).

Ἄλλ' ἂν τῶν διαφορῶν τούτων πολλὰ δύνανται ν' ἀποδοθῶσι τοῖς με-
ταγραφεῦσιν, ὑπάρχουσιν ὅμως ἄλλαι, αἱ, καθὰ εἶπον, ὑποστηρίζομεναι
ὑπὸ τοῦ μέτρου ἀποδείκνυνται γνήσιον κτῆμα αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ. Οὕτω.

4) κρῶ=κρούω Γ' 439, κρού=κρούει ΣΤ' 357, ἔπειτα περπαπάτει,
πρόπερσι, νὰ τρῶς, νὰ πᾶς, ἀναισχυντίζει, κατηχίζει, ἀκούς,
ἄκου, ἄς πῶ, λοκοτίνιν ἀτὸς του κλπ. Καὶ αὐτὸ τὸ καθολικὸν σήμε-
ρον δὲν εὐρίσκομεν παρὰ τῷ Ἰλαρίωνι, οὐχὶ δὲ παρὰ τῷ Θεοδώρῳ. Καὶ
δύναται μὲν τις ἐν τισὶ χωρίοις νὰ θεραπεύσῃ διὰ τῆς ὀρθογραφίας τὸ
πρᾶγμα, λ. χ. Γ' στ. 152

«καὶ κἂν μὴ θέλω, δέσποτα, στανεό μου δὲν ἐβγαίνω»

ἀνθ' οὗ καὶ μ' οὐδὲν καὶ μου ὅδεν δύναται νὰ γραφῇ, ἀφοῦ κανονικῶς
δύο ὅμοιοι φθόγγοι συγχωνεύονται εἰς ἓνα. Ὅμοίως ὁ στ. Γ' 234

«καὶ πρήσκειται ἡ κοιλία μου· τὰ δ' ἄλλα δὲν τὰ λέγω»

θεραπεύεται εὐκόλως διὰ τῆς γραφῆς τὰ δ' ἄλλα ὅδεν τὰ λέγω, διότι
τὸ ἀσθενὲς οὐ μετὰ τὸ ἰσχυρὸν α ὥφειλε νὰ ἐκβληθῇ. Καὶ ὁ στιχ. ΣΤ' 276
«τ' ἐδῶ δὲν ἔχεις τόπον», ὁμοίως οἰκονομεῖται γραφόμενος τ' ἐδῶ ὅδεν...
διότι καὶ ὁ φθόγγος ο εἶναι ἰσχυρότερος τοῦ ου.

Ἄλλ' ἂν οἱ στίχοι οὗτοι θεραπεύονται οὕτως, ὑπάρχουν ἄλλοι οἱ διὰ
τοῦ μέτρου ὑποστηρίζομενοι διδάσκουσιν ὅτι ὁ Ἰλαρίων ἀπήγγελλε καὶ
ἔγραψε δὲν καὶ δὴ εἶναι γνησιώτατον· πρβλ. Γ' 245

«παρὰ μικρὸν δὲν ἔλειψεν ἵνα μὲ θανατώσουν».

ΣΤ' 71 «αὐτὸς ὅτ' ἂν ἐμάνθανεν, ποτὲ δὲν ἐκτενίσθην».

278 «μὴ βλέπῃς τὸ ἀπάκιν μας, δὲν εἶσαι σὺ διὰ τοῦτο».

5) Ἐνεργητικοὺς παρατατικούς συνηρημένους εἰς—οὐσαν καὶ παρωχη-
μένους εἰς—ασιν μόνος ὁ Ἰλαρίων γράφει, οὐχὶ δὲ καὶ ὁ Θεόδωρος, πρβλ.
Γ' 138 ἄς με παραχωροῦσαν, 239 μαγειρεύασίν τες, 242 ἐκό-
πτασιν, 272 ἄς ἐπουλούντασιν, ΣΤ' 88 παρεδώκασιν, 221 νὰ ἔχα-
σιν, 303 ἀδικούσαμεν, 305 ἠθέλασιν, καὶ Γ' 324 ἄς ἐγεμίζασιν,
366 ἐκρίνασιν, 438 ἐθέκασιν, ΣΤ' 305 οὐκ ἠθέλασιν, 318 μὲ δίδα-
σιν, 335 ψήνασιν. Ταῦτα δὲ καθὼς καὶ τὰ μνημονευθέντα ἀναισχυν-

τίζει, κατηχίζει κτλ. ἀποδείκνυνται γνησιώτατα, καὶ διὰ τοῦτο οὐδεὶς δύναται νὰ ἐκβάλῃ αὐτά.

6) Ὅμοιως τούτοις βεβαιοῦνται ὑπὸ τοῦ μέτρου καὶ ἄλλαι διαφοραί, λ. χ. ἡ μετακίνησις τοῦ τόνου χάριν τοῦ μέτρου, πρβλ. Γ' 184 νὰ γέρθω, 229 κόλλεται ἀντὶ κολλοῦται, 379 μετρῶν, 457 τί δίδουν, 592 ὀλιγόν, 601 νὰ γέρθῃ, ΣΤ' 47 ἡρχομην, προνοία, ἄτινα μάτην τις θὰ ἐζήτηι παρὰ τῷ Θεοδώρῳ, διότι οὗτος ὢν ἐμπειρότερος τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὅπως ἀποδεικνύουσι καὶ τὰ πολλὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ συντεταγμένα αὐτοῦ ἔργα, ἠδύνατο νὰ στιχουργῇ εὐχερῶς καὶ νὰ μὴ βιάζῃ καὶ διαστρέφῃ οὕτω τὴν γλῶσσαν.

7) Ὁ Ἰλαρίων ἦτο ἀμαθέστερος τοῦ Θεοδώρου διὸ παρὰ τὰ κοινὰ καὶ καθημαξευμένα κάτσε, ἄκου, κρῶ, θρέφει, κουρταλίζω, σκουλήκια, τάχατε (Γ' 307 καὶ ΣΤ' 156 καὶ 372), σῶπασε (ΣΤ' 253), βιτσεάς 283, ἀντίς νερόν 285, 286, ἀμμή 325, ζουμίν (ὁ Θεόδωρος ἐν Α' 264 ζωμόν), μακάρι, πάλε 248, κλαίγω ΣΤ' 85, οὐδὲν ἐβλέπεις Δ' 86, μαθόν Γ' 276, κυρᾶδες 201, ὀκάποσες 204, προσφάν 307, αὐτοῦνον 360, ἐξεπέσῃ, ψαθίν, βόθα, σφίξω, μουχτερόν, ἀθότυρα, φούκταν, θωρεῖς κτλ. κτλ. γράφει καὶ τινα Ἀττικώτατα, λ. χ. πρόσσches πολλάκις, νὰ δῶς Γ' 90, ἐκδιδόασιν 352, προτιθέασιν 357, ἔρχεται λέξων ὁ λόγος 29, ΣΤ' 47 λέξων ἡρχομην κτλ. ἡ ἀποτολμᾶ σύνθετα τερατώδη καὶ ἄλλα ἄντικρυς σφάλματα καὶ ἄλλα γελοῖα πράγματα· πρβλ. ΣΤ' 68 καὶ φόρειν το μονάλλαγος χειμῶν καὶ καλοκαῖρι, 5 ἀνακρατορίας, 381 κράτος τρικράτιστον καὶ 397 τρισκρατίστῳ κράτει, 389 φιλεύσπλαγχνος, φιλότεκνος, φιλοίκτωρ, φιλοικτίρμων, 381 ἀπὸ παπποτερόθεν πάντως ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ πατρόθεν καὶ παππόθεν, τετραυγουστομόρφῳ, ληρομυθουργίας, ἡλυθα, σκηπτροκρατορίας Δ' 2, Γ' 603 τῷ κράτει σου τῷ μέγα, τῇ κέλλῃ συνελθόντες ΣΤ' 296 κτλ. κτλ. Πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγνοεῖ ὁ Θεόδωρος, οὐτινος ὁ λόγος καθόλου εἰπεῖν καθαρεύει τοῦτο μὲν χυδαῖσμῶν, τοῦτο δὲ ἀρχαιοπινῶν λέξεων καὶ συντάξεων.

Αἱ γλωσσικαὶ ἄρα ἀναμφισβητήτως γνήσιαι διαφοραὶ αὗται διδάσκουσιν ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι, ὅσαι ὑπὸ τοῦ μέτρου μὴ ὑποστηρίζονται, δύνανται κάλλιστα νὰ εἶναι, καὶ εἶναι, ἐπ' ἴσης γνήσιαι, οὐδ' ὀφείλονται, τοῦλάχιστον οὐχὶ πᾶσαι, τοῖς μεταγραφεῦσιν, ὅπως ἐλέχθη. Θελήσῃ δὲ μηδεὶς ν' ἀπονεύμῃ πάσας τὰς γλωσσικὰς διαφοράς, ταύτας ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ποιητῇ διατεινόμενος ὅτι ἴσως οὗτος σὺν τῷ χρόνῳ μετέβαλε τρόπον τοῦ γράφειν, ὅτι ἴσως οὗτος σὺν τῷ χρόνῳ ἀδιαλείπτως γράφων τὴν ἀπλουστέραν ταύτην γλωσσικὴν φάσιν, ἣν καθ' ἐκάστην περὶ ἑαυτὸν ἤκουε καὶ ἦν καὶ οὐ-

τος ἐλάλει, κατέστη κατὰ μικρὸν τολμηρότερος καὶ δὴ παρελάμβανεν ἐκ τῆς λαλουμένης πλείονα καὶ μᾶλλον μεταβεβλημένα στοιχεῖα. Διότι ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος ἦτο λόγιος τῶν μάλιστα πολυγράφων τῶν χρόνων αὐτοῦ, μετεχειρίζετο δ' ἐν τοῖς πολυπληθέσιν αὐτοῦ συγγράμμασι τὴν κοινὴν, ὁποία τότε ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ συνηθίζετο. Δὲν φαίνεται δ' εὐκολον οὐδὲ πιθανόν, ὅτι ἀνὴρ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἱκανῶς ἔμπειρος, ὁποῖον τὸν Θεόδωρον ἐλέγχουσι τὰ πολλὰ θεολογικὰ καὶ γραμματικὰ κλπ. συγγράμματα αὐτοῦ, ἀνὴρ εὐχερέστατα πλέκων στίχους, ὅπως τὰ ποιηματικά αὐτοῦ ἔργα μαρτυροῦσιν, ἀνὴρ διὰ παντός τοῦ βίου αὐτοῦ μεταχειριζόμενος τὴν ἀρχαίαν, ἡδύνατό ποτε νὰ περιέλθῃ εἰς τοιαύτην κακοδαιμονίαν ὥστε νὰ στρεβλοῖ τὴν γλῶσσαν οἰκτρῶς (πρβλ. τῷ μέγῃ, ἀνακρατορίας κλπ.). Καὶ σημειωτέον ὅτι τὴν στρέβλωσιν ταύτην δὲν διέπραξεν ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ. Λέγω περὶ τὰ τέλη, διότι ἂν ὑποτεθῇ ὅτι πάντα τὰ ποιημάτια ταῦτα συνετάχθησαν ὑπὸ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ, ἀνάγκη ἀπαραίτητος νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου αὐτοῦ ἐποιήθησαν τὰ ποιήματα ΣΤ' καὶ Γ'. Εἶδομεν δηλ. ἀνωτέρω σελ. 105 ὅτι τὸ ΣΤ' ἐποιήθη μικρὸν μετὰ τὸ 1168¹⁾. Ἐπειδὴ δ' ὡς ἀνωτέρω σελ. 103 εἰκάσαμεν, ἔτη τινὰ μετὰ ταῦτα (ἄγνωστον ἀκριβῶς πότε) ὁ πρότερον πένης λόγιος ἐκλείσθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Φιλοθέου, καὶ μετὰ τινὰ χρόνον (ἔξ μῆνας) πάλιν πενόμενος συνέταξε τὸ Γ' τὸ κατὰ Ἑγουμένων ποιημάτιον, δῆλον ὅτι ὁ Θεόδωρος, ὅστις πρὸ τοῦ 1143, ἦτοι ζῶντος ἔτι τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐποίει ἐν τῇ δημῳδῇ γλώσσῃ πολιτικούς στίχους καὶ ὅστις οὐδέποτε ἔπαυσε μελετῶν τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας συγγραφεῖς καὶ συγγράφων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, ὁ Θεόδωρος, λέγω, ἔμελλεν κατὰ τὴν ὑπόθεσιν ταύτην πέντε καὶ εἴκοσι περίπου ἔτη βραδύτερον ὅτε θὰ ἦτο πάντως πάνυ πρεσβύτης (ἐν τοῖς πρὸς τὸν Ἰωάννην ποιήμασι λέγει ἑαυτὸν γέροντα, ἴδε ἀνωτέρω σελ. 101, εἶδομεν δ' ὅτι οὗτος γνωστός ὢν καὶ μισθοδοτούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως δὲν ἡδύνατο ἐκεῖ νὰ λαλῇ ἀνακριβῶς), νὰ μεταδιδασχθῇ μὲν τρόπον τοῦ γράφειν, νὰ στρεβλοῖ δὲ τὴν γλῶσσαν καθ' ὃν εἶδομεν τρόπον κτλ. Ἀλλ' ἂν ἡ ὑπόθεσις αὕτη καθ' ἧ καὶ αἱ λοιπαί, δι' ὧν ἀποδίδονται πάντα τὰ ποιημάτια ταῦτα ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ποιητῇ, εὐρίσκωνται ἀπίθανοι, τότε ἀνάγκη ἀμείλικτος ἐπιβάλλει ἡμῖν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ μέτρου ὑποστηριζόμεναι καὶ δὴ ἀναμφισβητῆτως γνήσiai διαφοραὶ τῆς γλώσσης τοῦ

1) Κατ' αὐτὰ τὸ 5' ποίημα τοῦ Προδρόμου εἶναι νεώτερον τῶν στίχων τοῦ Μιχαὴλ Γλυκᾶ παρὰ Legrand αὐτ. σελ. 18 κέξ., ὃ καθ' ὃ ὁ κ. Legrand αὐτ. σελ. 19 ἀπέδειξεν ἐποικήθη τῷ 1156· τὰ τοῦ Θεοδώρου ἄρα ποιήματα Α' καὶ Β' εἶναι παλαιότερα τῶν στίχων τοῦ Γλυκᾶ.

Ἰλαρίωνος ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοδώρου καθιστῶσι μὲν καὶ ὃ εἵπομεν, πιθανώτατον ὅτι καὶ αἱ λοιπαὶ ὅσαι ὑπὸ τοῦ μέτρου μὴ ὑποστηρίζονται εἶναι ἐπ' ἴσης γνήσιαι τοῦ ποιητοῦ καὶ οὐχὶ τῶν μεταγραφῶν ἔργον, προστιθέμεναι δὲ ταῖς ἄλλαις παρατηρηθείσαις διαφοραῖς αὐτῶν ὡς πρὸς τὴν ἡλικίαν, ὡς πρὸς τὸν τρόπον κτλ. πείθουσι καὶ αὐτὸν τὸν Θωμᾶν, ὅτι τὰ μὲν δύο πρῶτα ποιήματα, ἅτινα καθαρεύουσι καὶ χυδαῖσμων καὶ Ἀττικησμων, ἀνήκουσι Θεοδώρῳ τῷ Προδρόμῳ, τῷ γνωστῷ ἡμῖν ἐκ πολλῶν καὶ ποικίλων ἐν τῇ Κοινῇ συντεταγμένων πονημάτων· τὰ δὲ λοιπὰ ἄλλῳ τινὶ νεωτέρῳ, συγγενεῖ ἴσως αὐτοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν ζῶντι ἐν τῇ πόλει λογιωτάτῳ, ἔπειτα δ' εἰσελθόντι εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Φιλοθέου καὶ γενομένῳ μοναχῷ Ἰλαρίωνι. Ὅτι δ' οὗτος ὑπελείπετο μὲν πολὺ τοῦ Θεοδώρου κατὰ τὴν παιδείαν ὑπερέβαλε δ' ἐκεῖνον κατὰ τὴν κολαχείαν. Ἀποδειχθείσης δ' οὕτω τῆς διαφορᾶς τούτων ἀνάγκη ἵνα πάντα τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Προδρόμου φερόμενα ἔργα ὑποβληθῶσιν ἀκριβεῖ ἐρεύνῃ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν παρατηρηθεῖσων διαφορῶν ἢ καὶ ἄλλων ἀνακαλυφθησομένων ἐτι ἀποδειχθῇ τίνα τούτων ἀποδοτέα τῷ Θεοδώρῳ καὶ τίνα τῷ Ἰλαρίωνι. Τοιαύτη ἐργασία πολὺ βεβαίως θὰ ἐπέχεε φῶς ἐπὶ τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος πονήματα καὶ προθύμως θὰ ἐπεχείρουν τῷ ἔργῳ, ἀλλ' ἀτυχῶς λόγοι ἀνεξάρτητοι τῆς θελήσεώς μου ἀναγκάζουσίν με ν' ἀναβάλω αὐτὸ ἢ καὶ καταλίπω ἄλλοις.

Εἶχον καταγράψει ἀνωτέρω ὅτε πρὸς τὸν φίλον καὶ συνάδελφον κ. Σπ. Λάμπρον ἀνεκοίνωσα περὶ τῆς προκειμένης ἐρεῦνης· ὁ δὲ πάνυ εὐγενῶς ἐγνώρισέ μοι ὅτι ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μονῆς τῶν Ἰβήρων ἀπόκεινται ἀντίγραφα τῶν τοῦ Προδρόμου πονημάτων καὶ ἅμα ἀπέστειλέ μοι τὰ μέχρι τοῦδε ἐκτυπωθέντα φύλλα τοῦ δευτέρου τόμου τῶν ἐν τῷ Ἀγίῳ Ὁρει χειρογράφων μετὰ σημειώσεως τῶν τοῦ Προδρόμου. Ἰδοὺ αὐτά: σελ. 33 ἀρ. 11 (φ. 37^a) «Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἐξήγησις ὠφελημωτάτη εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Ἑμ. Μοσχοπούλου πεμφθεῖσα πρὸς τὴν σεβαστοκρατορήσαν». Ἀρχ. Καθάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. τελ. καὶ ἔχει ἡ τοιαύτη συζυγία ἐπὶ δευτέρου καὶ τρίτου προσώπου αὐτῆς τὴν οἰ δίφθογγον». Καὶ σελ. 12 ἀρ. 6 (φ. 228^a) «Τοῦ φιλοσοφωτάτου κὺρ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου Σύντομος ἐξήγησις τῶν ἐρωτημάτων». Ἀρχ. καθάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα φιλολογωτάτη μοι βασιλίδων. τελ. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἐὰν ἐπιγνῶς καὶ τοῖς ἐρωτῶσί σε διασαφήσεις. Καὶ σελ. 18, ἀριθ. 95, 2 (φ. 70^a) «Γραμματικὴ συντεθεῖσα παρὰ τοῦ σοφωτάτου Θεοδώρου τοῦ ἐπὶ κλησιν ἔχοντος Πτωχοπροδρόμου». Ἀρχ. Καθάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα φιλολογητάτη μοι βασιλίδων. Καὶ σελ. 19 ἀριθ. 96, 3 (φ. 142^a) [Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου] Γραμματικὴ. Ἀρχ. [Κ]α-

· θάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα. τελ. ἐνταῦθα τέρμα τοῦ σοφοῦ Θεοδώρου σύνταγμα χειρὸς τλήμονος (sic) φίλων ἀρίστ' εὗρηκε τουτί τ' ὧ φίλε». Τὸ λεγόμενον ἐν τῇ πρώτῃ σημειῶσει ὅτι Θεόδωρος ὁ Πρόδρομος συνέταξεν ἐξήγησιν εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Ἑμ. Μοσχοπούλου ἀκμάσαντος ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν ἔτη βραδύτερον ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων εἶναι ὄντως παράδοξον. Παρόμοιόν τι ἀναγινώσκεται καὶ ἐν Φαβρικίου Βιβλιοθήκῃ τόμ. VI σελ. 350 «In cod. Escorial. Theod. Prodr. grammatica seu expositio in Moschopuli grammaticam». Ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑποτεθῇ ἢ ὅτι τὸ πόνημα συνετάχθη ὑπὸ τινος νεωτέρου ὅστις ἐπέγραψε τὸ ὄνομα Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου εἰς ἔνδειξιν ἀρχαιότητος, δὲν παρετήρησε δὲ τὸ οὕτω καταρτιζόμενον χρονολογικὸν ἄτοπον, ἢ, ὅπερ ὅμως σφόδρα ἀπίθανον, ὅτι ἄλλος ὁμώνυμος, ζῶν μετὰ τὸν Μοσχόπουλον, συνέταξεν αὐτὸ, ἢ τρίτον ὅτι εἶναι μὲν γνήσιον Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου τὸ πόνημα, ἀλλ' ὁ ἀντιγράψας ἔχων ἐν νῷ τὰ διάσημα τότε γραμματικὰ ἔργα τοῦ Μοσχοπούλου (Ἑρωτήματα Γραμματικὰ καὶ Ἐπιτομὴ νέα Γραμματικῆς κτλ.), ὑπέλαβεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Προδρόμου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐξήγησις εἰς τὴν Γραμματικὴν τοῦ Μοσχοπούλου, διὸ καὶ συνέταξε τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ ἀντιγράφου οὕτω¹). Τὸ ζήτημα θὰ λυθῇ, ἂν τις τὸ ἐν τῇ Μαδριτεῖῳ βιβλιοθήκῃ εὕρισκόμενον πόνημα καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ κ. Λάμπρου μνημονευόμενα γραμματικὰ τοῦ Προδρόμου παραβάλλῃ πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὴν Γραμματικὴν τοῦ Μοσχοπούλου, καὶ ἴδῃ ἂν ἡ λεγομένη ἐξήγησις εἰς τὴν Γραμματικὴν τοῦ Μοσχοπούλου συμφωνῇ ἢ μὴ πρὸς τὰλλα καὶ πρὸς τὴν Γραμματικὴν. Δυστυχῶς ἐλλείπει μοι ὅλως ὁ χρόνος πρὸς τὸ ἔργον, ἄλλως δὲ οὐδὲν συμβάλλεται εἰς λύσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος, ἂν δηλ. ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Ἰλαρίων εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἢ δύο διάφορα· τὸ πολὺ πολὺ δυνατόν νὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλον Θεόδωρον Πρόδρομον νεώτερον τοῦ Μοσχοπούλου.

Ἄλλ' ὁ φίλος κ. Λάμπρος εὐηρεστήθη νὰ μοι στείλῃ καὶ βιβλίον, οὗ ἐγὼ ἐστερούμην, πολλοῦ λόγου ἄξιον, τὸ τοῦ κ. Carl Neumann Griechische Geschichtschreiber und Geschichtsquellen im zwölften Jahrhundert, ἐν ᾧ ὁ λόγιος συγγραφεὺς μακρὸν ποιεῖται λόγον καὶ περὶ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου. Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ βιβλίου τούτου ἔτι μᾶλλον ἐπίσθην περὶ τῆς ἀληθείας τῶν εἰρημένων μοι. Οὕτω π. χ. ἐν σελ. 42 ἀναφέρεται ὅτι τῆς φαλάκρας αὐτοῦ ποιεῖται μνεῖαν ὁ Θεόδωρος καὶ ἐν ἐπιστολῇ τινι, ὥστε βεβαιοῦται καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ κουδούπα εἰς κουρούπα (ἀνωτ. σελ. 106). Ὅμοίως ἀναγράφεται αὐτόθι σελ. 47 ὅτι οὐ-

1) Καὶ ὁ κ. Krumbacher ἐν σελ. 366 τῆς Βυζαντιακῆς Γραμματολογίας αὐτοῦ λέγει, ὅτι τὰ γραμματικὰ πονήματα τὰ τῷ Προδρόμῳ ἀποδιδόμενα εἶναι ὀλίγον βέβαια.

τος ἀποτεινόμενος τῷ 1138 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην διατείνεται, ὅτι καίτοι ὀνομάζεται Πρόδρομος οὐδαμῶς ἐπιθυμεῖ τῆς αὐτῆς τῷ ὁμω-
νύμῳ ἐκείνῳ τροφῆς, ἥτοι ἀκρίδων καὶ μέλιτος ἀγρίου, οὐδὲ τῶν αὐτῶν
ἐκείνῳ ἐνδυμάτων, τριχῶν καμῆλου καὶ ζώνης δερματίνης περὶ τὴν ὀσφύν.
Εἶδομεν δ' ὅτι καὶ ἐν στ. 101 κέξ. τοῦ Β' τὴν αὐτὴν περὶ τῶν ἐδεσμάτων
γνώμην ἐκφράζει.

Κατ' αὐτὰ ὁ Θεόδωρος φαίνεται προφανῶς ποιητῆς τῶν δύο πρώτων
ποιημάτων· τῶν δ' ἐξῆς οὐχί, διότι πλὴν τῶν ἄλλων τῶν ἤδη μνημονευ-
θέντων λόγων καὶ ἄλλα τινὰ ἀντιβαίνουνσι πρὸς τὴν ταύτισιν ταύτην.
Οὕτω λ. χ. κατὰ τὰ ὑπὸ Neumann σελ. 46 καὶ 49 παρατεθειμένα φαί-
νεται ὅτι εἰς τὴν Μονὴν τῶν Μαγγάνων ἤθελε νὰ προσληφθῇ ὁ γέρων
Θεόδωρος, τούναντίον ὁ (ἐγκαταλιπὼν ὡς φαίνεται τὸν πολλαχῶς δυσά-
ρεστον αὐτῷ ἐν τῇ πόλει βίον) νέος Ἰλαρίων ἀνήκει εἰς τὴν τῶν Φιλο-
δεϊτῶν.

Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων παρατέθησαν ἐν σελ. 46 ὑπὸ τοῦ κ. Neumann
στίχοι τινὲς ἄξιοι ἰδιαιτέρας σημειώσεως:

«τρέμω καὶ τὴν ἐκμέτρησιν τοῦ κλήρου τῆς ζωῆς μου,
πτοεῖ με γὰρ ὁ Πρόδρομος ὁ προδραμὼν ἐκεῖνος,
ὁ ῥήτωρ ὁ περίφημος, ὁ προτεθρυλλημένος,
ἡ χελιδὼν ἡ μουσουργός, ἡ λαλιστάτη γλῶσσα,
μὴ τόπον ἐτοιμάζῃ μοι καὶ λίθον καὶ γωνίαν.
μονονουχί γὰρ προσφωνεῖ καὶ προμαρτύρεταί μοι
καὶ ῥητορεύει καὶ θανῶν παρὰ νεκρῶν κευθμῶνι
καὶ προκηρύττει καὶ βοᾷ καὶ τάδε μοι προλέγει·
ἐτοίμασον, ὁμότεχνε, τὰ σκεύη τῆς ἐξόδου,
εὐτρέπισον τοὺς πόδας σου κρηπίσι στερροτέραις.
ἤδη γὰρ μέλλεις στέλλεσθαι καὶ σὺ πρὸς ἐκδημίαν.
ταῦτα τὰ προφοιβάσματα τοῦ φίλου μοι Προδρόμου
συννέχει καὶ συμπνίγει με καὶ τρύχει καθ' ἡμέραν».

Οἱ στίχοι οὗτοι συνετάχθησαν ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου, ὅπως δηλοῦται
τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ χειρογράφου, ἐν ᾗ λέγεται ὅτι ὁ μέγας
οἰκονόμος τῶν Μαγγάνων τοῦ ἀγίου Κασσιανοῦ δὲν ἐπέειπετο νὰ κατατάξῃ
τὸν Πρόδρομον εἰς τὸ ἀδελφᾶτον κλπ., τοῦτο δὲ ὑπὸ τοῦ στίχου: «ἤδη γὰρ
μέλλεις στέλλεσθαι καὶ σὺ πρὸς ἐκδημίαν», ἐν ᾧ δηλοῦται ὅτι ὁ γράφων
ταῦτα πρὸς τὸν Μανουὴλ ἦτο πρεσβύτης. Κατὰ ταῦτα ἄρα ἀνάγκη νὰ
ὁμολογήσωμεν καὶ ἄλλον παλαιότερον Πρόδρομον, οὗ δὲν ἀναφέρεται μὲν
τὸ κύριον ὄνομα ἐν τούτοις, ἐξυμνεῖται δὲ ἡ ῥητορικὴ δεινότης καὶ ἡ ποιη-

τική (ὁμότεχνη) δύνανται. Ὅτι διὰ τούτων ἐννοεῖ τὸν πάππον αὐτοῦ, δὲν μοι φαίνεται πιθανόν (πάππου γὰρ εὐμοίρηκα Προδρομῶν). διότι ἐν τῷ πλήθει τῶν ἐπαινῶν τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου Προδρόμου ὁ γράφων, ἂν ἦτο ἀληθῶς ἐκγονὸς ἐκείνου, δὲν θὰ παρέλειπε νὰ παρεμβάλῃ που καὶ τὴν μνείαν τῆς πρὸς ἐκεῖνον συγγενικῆς σχέσεως αὐτοῦ, ἵνα οὕτω καὶ αὐτὸς μεταλάβῃ τοῦ κλέους τοῦ προγονικοῦ ἐμμέσως· ἔπειτα διότι ἐν ᾧ λόγῳ μνημονεύει τοῦ πάππου Προδρόμου καὶ τοῦ θείου αὐτοῦ Χρίστου, περὶ μὲν τοῦ θείου λέγει ὅτι ἦν τῆς Ῥωσικῆς πρόεδρος καὶ ἀβρὸς ἐν λόγοις, περὶ δὲ τοῦ πάππου καὶ ὁμωνύμου Προδρόμου οὐδὲν ἐπαινετικὸν ἐπίθετον ἐκφέρει· πάντως διότι, ὅπως ἤδη ὁ ἀοίδιμος Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. Α' σελ. ζ' εἰκάζει, εἰς οὐδὲν εἶχεν ἐκεῖνος διαπρέψει. Οὐδεμίᾳ δ' ἀμφιβολία ὅτι δὲν θὰ παρέλειπε νὰ καταγράψῃ καὶ διὰ πολλῶν παραστήσῃ τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, οἷας ἀνωτέρω τοῦ προδραμόντος Προδρόμου, τοῦ ῥήτορος καὶ ποιητοῦ ἐξυμνεῖ, ἂν αὐταὶ ἀνῆκον τῷ πάππῳ αὐτοῦ, ἄλλως τε καὶ ἀφοῦ προέκειτο ν' ἀποδείξῃ ὅτι κακῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς αἰρετικὸς, αὐτὸς ὅς ἐκ τοιούτων κατήγετο προγόνων (πρβλ. Φαβρικίου Βιβλ. Τόμ. Η' σελ. 140—1 καὶ Κοραῆ Ἀτάκτ. ἐνθα ἀνωτέρω).

Ὅφειλομεν ἄρα νὰ ἐννοήσωμεν ὑπὸ τὸν παλαιότερον Πρόδρομον, ὃς ποιητὴς καὶ ῥήτωρ ἐξυμνεῖται, ἴσως ἐκεῖνον περὶ οὗ ὁ Φαβρίκιος ἐν Τόμ. ΙΒ' σελ. 205 κέξ. διαλαμβάνει ἀντιδιαστέλλων αὐτὸν τοῦ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος Θεοδώρου, ὃν «τῶν ἱερῶν κανόνων πρῶτον σαφηνιστὴν», «ὑπέρμαχον ἔρεισμα τῶν κανονικῶν παραδόσεων» καὶ εὐσεβῆ τῶν κανόνων διδάσκαλον καὶ πολυμαθέστατον ἱερέα ὀνομάζουσιν οἱ μετ' αὐτὸν ἀκμάσαντες. Λέγω ἴσως, διότι καθ' ἃ ὁ κ. Krumbacher ἐν τῇ Βυζαντιακῇ Γραμματολογίᾳ σελ. 675 καὶ 680 λέγει, τὰ ὑπομνήματα ταῦτα τὰ εἰς τὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν μελωδῶν Κοσμᾶ καὶ Δαμασκηνοῦ τροπάρια ἐξεδόθησαν ὑπὸ Stevenson ἐν Ῥώμῃ τῷ 1888, ὑπὸ τὸ ὄνομα Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου. Ὅπως δὴποτε, εἴτε ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Θεόδωρος εἶναι ὁ συγγραφεὺς τῶν ὑπομνημάτων εἴτε μὴ, πάντως πρὸ αὐτοῦ ὑπῆρξε καὶ ἄλλος Πρόδρομος, γνωστὸς τοῖς τότε περὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένοις ἐπὶ τῇ εὐγλωττίᾳ αὐτοῦ, ὥστε κατ' ἀνάγκην οὐ μόνον δύο, ὅπως διδάσκει ὁ κ. Neumann σελ. 53, ἀλλὰ τρεῖς διασταλτέον Προδρόμους, πρῶτον μὲν τὸν ῥητορικὸν ἐκεῖνον, ὅστις ὡς φαίνεται καὶ ἱερεὺς ἦτο, δεῦτερον τὸν Θεόδωρον, καὶ τρίτον τὸν Ἰλαρίωνα, ὃς ἦν μοναχός.

Ἐν Ἀθήναις.

Γ. Ν. Χατζιδάκης.